TURGENYEV

RUDİN
I

Çeviren:
Memduh Tezel

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 114

RUDIN
I

Bu kitabın hazırlanmasında MEB Rus Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayma hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağustos 2000

T U R G E N Y E V

R U D İ N

I

Çeviren: Memduh Tezel

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

ONSOZ

Büyük Rus yazarlarından îvan Sergeyeviç Turgenyev, 28 Ekim 1818'deOrel ilinde doğmuş ve 1883'te Fransa'da, Paris yakınlarındaki Bougival'de ölmüştür.

Soylu bir ailenin çocuğu olan Turgenyev, Almanya'da öğrenim görmüş, zamanının felsefe akımlarını benimsemişti. Aydın bir Rus yazan olarak, ülkesinin durumunu görmezlik edemezdi. Rusya'yı, içinde bulunduğu yoksulluktan, bilisizlikten ve karanlıktan kurtaracak biricik yolun, insanlık kültürünü benimsemek olduğuna inanıyordu.

Şiir çalışmaları pek başarılı olmamakla birlikte, yazınsal etkinliğinin ikinci döneminde yazmaya başladığı romanlarıyla hemen tanındı. Ama kendisine yine de birçok ağır suçlamalar, aşağılamalar yöneltildi. Hükümetçe izlendi, yazılarını bastırmakta birçok engelle karşılaştı ve sonunda yurdu olan Rusya'dan ayrılmak zorunda kaldı.

Sığınmacı olarak bir süre Batı Avrupa'da yaşadı. Fransa'da daha uzun süre kaldı ve Fransız yazarlarıyla yakın ilişkiye giren ilk Rus yazan oldu; bunların arasında Hippolyte Taine, Gustave Flaubert ve Guy de Maupassant başta geliyordu.

Turgenyev'in bütün yazınsal etkinliği, zamanının bir aynası niteliğindedir. Bütün öbür Rus yazarlarında olduğu gibi, Turgenyev'de de, yazın toplumsal yaşamla sıkı sıkıya bağlıdır.

"Babalar ve Oğullar", "Avcının Notları", "...Arifesinde ", "Bir Soylu Yuvası" ve *"Duman "* gibi yapıtlarında tutkuların ve toplumsal karşıtlıkların büyük bir yer tuttuğu görülür. Turgenyev, yazın'ın, toplumsal gelişmeye hizmetle yükümlü olduğu ilkesinden ömrü boyunca ayrılmamıştır. O, bu görevi yazann topluma bir borcu saymıştır. Onun insanlığa, iyi ve kötü insanlara, yararlılara ve "gereksiz varlıklara" karşı olan sonsuz sevgisi de bu düşünceden doğmuş ve bunları birer tip olarak betimlediği yapıtlarında Rus yazınında erişilmez bir aşamaya yükselmiştir.

Dostoyevski, yazdığı bir makalede, I.S. Turgenyev'in adına, "Rusya'ya, Avrupa yaşamına etkin olarak katılma hakkını sağlayan" Puşkin, Lermontov, Ostrovski ve Gogol'un adları arasında yer vermektedir. Bir başka yazısında, Turgenyev'le aralarında çıkan anlaşmazlıktan önce de Dobrolübov'un saldırılarını geri çevirdikten sonra, Turgenyev'i Rus yazarları arasında "en yazınsal yazar" diye nitelemektedir. Gerçekten de bu değerlendirme tümüyle yerindedir.

Turgenyev'in yazınsal etkinliğinin ikinci döneminde yazdığı öykülerinde, ruhunda gizlenen kuşkuyla coşkunluğun arasında bir uyum olduğunu, "Hamlet'Te "Don Kişof'un ruh durumlarının onda bağdaştığını görüyoruz. Nitekim, *"Hamlet ve Don Kişot"* adlı makalesinde, Turgenyev'in ideale olan inancı, insana olan inancı biçiminde kendini göstermektedir.

Bu inanç ve bu ruhsal uyumu, Turgenyev, *"Rudin ", "Bir Soylu Yuvası", "... Arifesinde "* ve *"Babalar ve Oğullar "* adlarını taşıyan, yüksek değerli dört yapıtında büyük bir ruh aydınlığıyla işlemiştir.

Turgenyev'in bu yapıtları, Puşkin'in "Yevgeniy Onegin", Gogol'un "Ölü Canlar" gibi en tanınmış başyapıtları arasında sayılabilir.

"Rudin" adlı ilk romanını 1855 yılında yazdı ve 1856'da bastırdı.

"Rudin " romanının kahramanı Dimitriy Nikolayeviç Rudin, felsefi görüşü olan aydın bir Rus gencidir; Batı'da ve en başta Almanya'da öğrenim görmüş birçok genç gibi, o da Hegel felsefesine kapılmıştır. Bu nokta, romanın birkaç yerinde belirtilmektedir. Yazarın söylediği gibi, Rudin "Alman şiirine, Alman coşumculuğuna ve felsefe dünyasına dalmış" bir düşünce adamıdır.

Rudin'de Turgenyev, XIX. yüzyılın 40. ve 50. yılları arasında Rusya'da türemiş olan "gereksiz adam"ı pek iyi betimlemiştir. Turgenyev'in güçlü kalemiyle ortaya çıkarılan bu "gereksiz adam"lar, Rusya'da feodal ilişkilerin çökmeye yüz tuttuğu sırada belirmiştir.

Bu tür insanlar, toplum yaşamında bir iyileştirme yapılması gereğini kavramış olmakla birlikte, tembellikleri yüzünden bunu başarma gücünden yoksundurlar. Düşünceleriyle istençleri arasında bir uçurum vardır. Turgenyev'in *Rudin'i* aslında Shakespeare'in Hamlet tragedyasının kahramanını anımsatmaktadır. *Hamlet* gibi, Rudin tipinde ve benzeri "gereksiz adamlar"da da incelikli, yüksek düşünceler, eğilimler vardır; ama ne çare ki, onlar da

Hamlet gibi istençsiz, edilgin ve duraksayan varlıklardır. Rusya'daki toplumsal yaşam koşullarının ürünü olarak ortaya çıkan bu insanlar, yaşamda hep başarısız olmaya yazgılıdırlar.

Turgenyev, *Rudin'in* kişiliğinde "gereksiz insan"m, "laf devi" ve "eylem cücesi"nin tam bir ilkörneğini yaratmıştır. Bu arada, Rus toplumunda ortaya çıkan önemli olaylardan hiçbiri Turgenyev'in gözünden kaçmamış, bunların hepsi onun romanlarında incelenmiş ve betimlenmiştir.

Turgenyev, kendisinin de açıkladığı gibi, romanlarının bütün kahramanlarını gerçek yaşamda yakından tanıdığı insanlar arasından seçmekte ve bunları en doğal davranışlarıyla, kendisinden bir şey katmadan ortaya koymaktadır.

Bir yapıtına başlarken,"... Başarabilirsem, zamanımızın yaşamını, ülkemizdeki gerçek biçimiyle betimlemeye çalışacağım," demektedir.

Rudin' in belli başlı niteliklerinden biri, onun iş başarma isteğiyle yaptığı iş arasındaki karşıtlıktır. O, coşkulu olarak düşünceye dalıp çalışmanın, toplumsal eylemin, girişimci ve uygulayıcı bir insan olmanın gerektiğini düşünebilmekteyse de, kendinde bunu başaracak gücü bulamamaktadır.

Bu sınıfa giren insanlardaki bu karşıtlığı, Turgenyev açık olarak ortaya koymaktadır. Rudin, "gücünü boş sözlerle tüketmemek" gerektiğini coşkuyla anlatmakta; çalışmanın ve toplumsal eylemin yararlarından sık sık söz etmekte, ama aynı zamanda bunu yapmaya gücü yetmedi-

ğinden de acı acı yakınarak, "olgunlaşmamış bir varlık" olduğunu söylemektedir. *Rudin:* "Karşıma çıkan ilk engelde ben kendimi artık yok olmuş duyumsuyorum" diyor.

Rudin'm. bütün girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Onun köy ekonomisiyle ilgili işlerle uğraşmasından hiçbir şey çıkmıyor; eğitim işi kısa süreli ve başarısızdır; öğretmenliğe başlamasıyla vazgeçmesi bir oluyor; bir ırmağı yolculuğa elverişli duruma getirmek için çalışmaları da sabun köpüğü gibi patlayıp yok oluyor. Rudin'in, işi başarabilmek için ne gücü, ne sabrı, ne de durumu gereği gibi kavrayabilecek bilgi ve anlayışı vardır.

*Rudin'*m yaşama yeteneksizliği, onun Natalya Lasunska'yla ilişkilerinde de açıkça görülmektedir. Yüksekten konuşmalarıyla kızın dikkatini çekmiş, gönlünü büyülemiştir. Natalya'nın güçlü sevgisine, bağlılığına, romanın kahramanı pek kararsız, belirsiz tavırlarla, sözlerle karşılık veriyor. Sonunda da "sanki sorumluluktan korkarak" duygularından dolayı kendini ayıplıyor.

Ancak Turgenyev, *Rudin'de* yalnızca olumsız yanlar görmemektedir. Iş yeteneği olmamakla birlikte, *Rudin,* Turgenyev'e göre yeni kuşakların eğiticisi görevini yapabilmektedir. *Rudin'm* söylevleri, Lejnev'e göre, "genç, doğanın *Rudin* gibi eyleme geçme yeteneğinden yoksun yaratmadığı ve düşüncelerini eylem alanına koymasını bilen yeni kuşakların ruhuna pek çok iyi tohum ekmiştir." Turgenyev, kahramanın asla hırslı olmayışını ve kişisel her şeyinden, toplumun yararına olarak el çekmeye hazır olduğunu, özellikle övünerek söylemektedir. Lejnev *Rudin*'e: "Bir işe her ne düşünceyle başlamış olursan ol, sen her se-

ferinde kendi kişisel çıkarından özveride bulundun ve ne denli yağlı olursa olsun, kötü bir toprakta hiçbir zaman kök salamadın," diyor.

XIX. yüzyıl insanlardan girişim, istenç gücü ve edim istiyordu. Bunları başaramayan *Rudinler,* bir toplumsal güç olamazlardı.

Ama buna karşın Rudinler, yazarın kanısına göre, saygı ve sevgiyi hak eden kimselerdir. Bu gibi insanlar, yeni kuşakların çalışmalarına yol hazırlamışlardır. Turgenyev, kahramanının olumlu rolünü, işte bu noktada görmektedir.

Rudin romanı, o zamanın Rus soylularının iyilerini anlatmaktadır. Ama sonuçta hepsi de "gereksiz birer insan" olarak gösterilmektedir.

Memduh Tezel

RUDİN

I

I

Dingin bir yaz sabahıydı. Bulutsuz gökte güneş epeyce yükseldiği halde ovalarda hâlâ şebnemler parıldıyor; az önce uyanan koyaklardan güzel kokulu bir serinlik dalgası esiyor, henüz sessiz ve nemli olan ormanda erken uyanan kuşlar neşeli neşeli ötüşüyorlardı. Doruğundan eteklerine dek yeni çiçeklenmeye başlayan çavdar tarlasıyla örtülü bulunan tepede, küçük bir köy görünüyordu. Beyaz muslin entarili, yuvarlak hasır şapkalı ve şemsiyeli genç bir kadın dar patikadan köye doğru ilerliyor, küçük uşağı da uzaktan kendisini izliyordu.

Kadın gezmekten zevk alıyormuş gibi yavaş yavaş yürüyordu. Çevredeki yüksek boylu çavdarlar üzerinde, ara sıra gümüş rengi, ara sıra da kırmızımtırak pırıltılarla tatlı tatlı hışırdayan uzun dalgalar geziniyor, yükseklerde çalı kuşları ötüşüyordu. Genç kadın gitmekte olduğu bu küçük köye, bir verst kadar uzaktaki kendi malı olan köyünden geliyordu. Adı, Aleksandra Pavlovna Lipia idi. Oldukça zengin, çocuksuz bir duldu. Emekli süvari yüzbaşısı olan kardeşi Sergey Pavloviç Valintsev ile birlikte oturuyordu. Kardeşi bekardı ve yurtluğa o bakıyordu.

Aleksandra Pavlovna köye varınca, köyün hemen kıyısında oldukça yıkık ve basık bir evin önünde durdu. Uşağını çağırdı, gidip ev sahibi kadının sağlığını sormasını buyurdu. Uşak çok geçmeden ak sakallı, yaşlı bir köylüyle döndü. Aleksandra Pavlovna:

- Nasıl? diye sordu.

Yaşlı adam:

- Daha yaşıyor, dedi.

- Görebilir miyim?

- Niye göremeyesiniz? Buyrun.

Aleksandra Pavlovna kulübeye girdi, içerisi dar ve havasız, dumanla doluydu. Sedirde yatan biri kımıldanmaya ve inlemeye başladı. Aleksandra Pavlovna baktı ve yarı aydınlıkta yaşlı kadının kareli bir baş örtüsüyle bağlı, sararmış, buruşmuş yüzünü gördü. Ta göğsüne dek ağır köy giysileriyle örtülü yatan kadın, zayıf kollarını yavaş yavaş kıpırdatarak güçlükle soluk alıyordu.

Aleksandra Pavlovna yaşlı kadına yaklaşıp parmaklarını onun alnına koydu... Alnı ateş gibi yanıyordu.

Sedire doğru eğildi ve:

- Nasılsın Matrena, dedi. Kendini nasıl duyumsuyorsun?

Yaşlı kadın, Aleksandra Pavlovna'nın dikkatle yüzüne baktıktan sonra:

- Ah ah!... Kötüyüm yavrum, dedi. Vade geldi sanırım kızım.

- Tanrı acıyandır Matrena, belki iyileşirsin; gönderdiğim ilaçlan aldın mı?

Yaşlı kadın içini çekerek oflamaya başladı ve yanıt vermedi; sorulanı işitmemişti.

Kapının önünde duran yaşlı adam:

- Aldı, dedi.

Aleksandra Pavlovna ona dönerek sordu:

- Yanında senden başka kimse yok mu?

- Küçük kız torunu var, ama bırakıp bırakıp gidiyor. Çok pireli şey, yerinde durmuyor ki; ninesine su vermeye bile üşeniyor. Ben de çok yaşlıyım. Bu durumumla elimden ne gelir?

- Hastaneme götürsek mi acaba?

- Hayır efendim. Hastanede ne yapacak? Ölecek değil mi? Bunca yıl yaşadığı yetmez mi? Demek ki Tanrı böyle istiyor. Sedirden kalkamıyor bile, hastaneye nasıl gider? Kaldıralım derken oluverir.

Hasta inlemeye başladı:

- Ah güzel hanımcığım, ne olur yetimimi bırakma. Bizim efendiler uzakta. Sen de...

- Merak etme, ne gerekirse yapılır. Bak, sana çay ve şeker getirdim. Canın çekerse içersin, Aleksandra Pavlovna! (Bir an yaşlı köylüye bakarak) semaveriniz var değil mi, diye ekledi.

- Semaver mi? Semaverimiz yok, ama bulabiliriz.

- Öyleyse bulun, isterseniz benimkini göndereyim. Torununa da söyle, buradan ayrılmasın. Bu davranışının çok ayıp olduğunu da anlat.

İki eliyle çayı ve şeker paketini tutan yaşlı adam, hiçbir şey söylemedi.

Aleksandra Pavlovna:

- Hoşçakal Matrena, dedi. Sana yine uğrayacağım. Sen de üzülme, ilaçlarını da zamanında al.

Yaşlı kadın başını kaldırıp Aleksandra Pavlovna'ya doğru uzanarak:

- Ver elini öpeyim hanımım, diye mırıldandı.

Aleksandra Pavlovna elini vermedi, eğildi ve hastanın alnından öptü. Çıkarken de yaşlı köylüye:

- Bana bak, dedi, ilaçları yazıldığı gibi vermeyi savsaklamayın. Çay da içirin.

Yaşlı adam yine yanıt vermedi, yalnızca eğildi.

Temiz havaya çıkan Aleksandra Pavlovna geniş bir soluk aldı. Şemsiyesini açıp evine gitmeye niyetlendiği sırada, sırtında gri ketenden eski bir palto ve başında aynı kumaştan bir kasketi olan otuz yaşlarında bir adam, ufak tekerlekli arabasıyla, birdenbire kulübenin köşesinden çıkıverdi. Aleksandra Pavlovna'yı görür görmez atını durdurarak ona doğru döndü. Geniş ve solgun yüzü, küçük açık gri gözleri ve aklaşmaya başlamış bıyıkları giysisinin rengine uyuyordu. Yorgun bir gülümsemeyle:

- Günaydın, dedi. Burada ne yaptığınızı öğrenebilir miyim?

- Bir hastayı ziyaret ettim. Ya siz nereden geliyorsunuz Mihaylo Mihaylıç?

Adı Mihaylo Mihaylıç olan bu adam, kadının gözlerine baktı, yeniden gülümsedi:

- Hastayı yoklamakla çok iyi ediyorsunuz, dedi. Hastanenize götürseniz daha iyi olmaz mı? diye ekledi.

- Pek güçsüz. Kımıldatmaya gelmez.

- Peki!.. Hastanenizi kapatmak niyetinde değil misiniz?

- Kapatmak mı? Niçin?

- Hiiç, söz gelişi.

- Ne tuhaf bir düşünce. Bu nereden geldi akılınıza?

- Siz Lasunskaya ile sık sık görüşüyorsunuz ve sanırım onun etkisi altındasınız. Onun sözlerine bakılırsa, hastaneler, okullar hep boş ve gereksiz uydurmalardır. İyilik kişisel olmalı. Nasıl ki kültür işleri de aynıdır. Belki de o, bunları bir vicdan konusu olarak söylüyor. Kime öykünmeye çalıştığını anlamak isterdim.

Aleksandra Pavlovna gülmeye başladı:

- Darya Mihaylovna akıllı bir kadındır. Kendisini çok sever ve sayarım. Ama o da yanılabilir; bu bakımdan, her sözüne pek inanmam.

Arabasında oturmakta olan Mihaylo Mihaylıç:

- Çok iyi edersiniz; çünkü söylediklerine kendi bile inanmıyor. Sizinle karşılaştığıma çok sevindim.

- Bir şey mi var?

- Ne garip soru bu? Sizinle her zaman karşılaşmak insanın hoşuna gitmez mi sanki? Hele bugün, bu sabah serinliği gibi taze ve sevimlisiniz.

Aleksandra Pavlovna yeniden güldü.

- Niçin gülüyorsunuz?

- Niçin mi? Kompliman yaparken yüzünüzdeki soğuk ve cansız anlatımı görebilseydiniz! Son sözcüğü söylerken esnemediğinize şaşıyorum.

- Soğuk bir anlatımla, öyle mi? Size ateş gerek, ama bu, hiçbir şeye yaramaz: Birdenbire parlar, çevreyi dumana boğar ve söner...

- Ve ısıtır.

- Evet ısıtır. Ama yakar da...

- Yakarsa yaksın! Ne zararı var? Belki de daha iyidir...

Mihaylo Mihaylıç can sıkıntısıyla sözünü keserek:

- Bir kez olsun iyice yandıktan sonra nasıl konuşacağınızı görmek isterdim. Haydi, hoşçakalm, dedi ve kamçıyı hayvana vurarak yola koyuldu.

Aleksandra Pavlovna:

- Durun Mihaylo Mihalyıç, bize hangi gün geleceksiniz? diye bağırdı.

- Yarın. Kardeşinize selamlar.

Araba uzaklaştı.

Aleksandra Pavlovna, Mihaylo Mihaylıç'ın arkasından:

- Ne çuval gibi adam, diye düşündü.

Gerçekten de, Mihaylo Mihaylıç toz toprak içindeki vücudu, iki büklüm sırtı, kenarlarından sarı ve seyrek saçları görünen kasketiyle bir un çuvalını andırıyordu.

Aleksandra Pavlovna yavaş yavaş ve gözleri yerde, evine doğru yürümeye başladı.

Yakınından gelen bir nal sesiyle durdu ve başını kaldırdı. Karşıdan kendisine doğru gelen atlı, kardeşiydi. Yanında orta boylu, ceketinin önü açık, ince bir boyunbağı ve gri şapkası olan bastonlu bir de adam yürüyordu. Bu adam, genç kadının çevresini görmeden dalgın dalgın yürüdüğünü gördüğü halde, uzaktan bile ona gülümsüyordu; kadın durur durmaz yaklaştı ve sevgi dolu denebilecek bir sesle:

- Günaydın Aleksandra Pavlovna, günaydın dedi.

- Aaa, Konstantin Diomidiç, günaydın; Darya Mihaylovna'dan mı geliyorsunuz?

Genç adam neşeli bir yüzle:

- Evet efendim, öyle, dedi. Darya Mihaylona'dan geliyorum. Beni size o gönderdi. Ben de yaya gelmeyi yeğledim... Güzel bir sabah ve ancak dört verstlik yol. Evinize uğradım, yoktunuz. Kardeşiniz, Semenofka'ya gittiğinizi söyledi. Kendileri de tarlaya gitmek için hazırlanıyorlardı; ben de kendileriyle birlikte sizi karşılamaya çıktım, işte böyle. Hoş bir gezinti değil mi?

Genç adam, Rusça'yı temiz ve yanlışsız, ama yabancı bir ağızla konuşuyordu; bundan da hangi ulustan olduğunu anlamak güçtü. Yüzünün çizgileri, Aryalı olduğu izlenimini veriyordu. Uzun ve iri bir burun, çıkık, iri ve devinimsiz gözler, kaim ve kırmızı dudaklar, yuvarlak bir alın, kapkara saçlar, kendisinin bir doğulu olduğunu gösteriyordu. Ama adı Pandelevski olan, iyiliksever ve zengin bir dulun hesabına Beyaz Rusya'nın bir yerinde okumuş bulunan bu genç adam, Odesa'da doğduğunu söylüyordu. Bir başka dul kadın da onu memurluğa yerleştirmişti. Genellikle orta yaşlı kadınlar, kendisine önem veriyor ve onu koruyorlardı. Adam, aramasını da bulmasını da biliyordu. Şimdi de yurtluk sahibi zengin bir kadın olan Darya Mihaylovna Lasunska'nm evinde bir evlatlık ya da pansiyoner durumundaydı. Hoşsohbet, herkese yardım etmesini sever, duyarlı; tutkulu olmakla birlikte bunu gizleyebilen, tatlı sesli, oldukça iyi piyano çalan, karşısındakine gözlerini dikmek alışkanlığı bulunan bir kimseydi. Çok temiz giyinir, giysilerini yıllarca eskitmezdi. Geniş çenesini büyük bir özenle tıraş eder, saçlarını özene bezene tarardı.

Aleksandra Pavlovna onun sözlerini sonuna dek dinledikten sonra, kardeşine dönerek:

- Bugün de raslantılar birbirini kovalıyor; az önce de Lejnev ile konuştum, dedi.

- Onunla ha!.. Bir yere mi gidiyordu?

- Evet, hem de ne durumda, biliyor musunuz? Koşu arabasındaydı, sırtında keten bir torbayı andıran giysisiyle toz toprak içindeydi. Ne garip bir adam!

- Olabilir; ama iyi bir adamdır.

Padelevsky sanki şaşırmış bir tavırla:

- Kim, dedi, Lejnev mi?

Volintsev:

- Evet, Mihaylo Mihaylıç Lejnev, diye yanıt verdi. Hoşçakal kardeşim, senin tarlanda darı ekiyorlar, ben de ne yazık ki tarlaya gitmek zorundayım. Bay Pandlevsky seni evine dek götürür, diyerek atını sürdü.

Konstantin Diomidiç:

- Büyük bir sevinçle, dedi ve kolunu Aleksandra Pavlovna'ya verdi. Kadın da onun koluna girdi; ikisi birden yurtluğa doğru yürümeye başladılar.

Aleksandra Pavlovna'nın kolunda yürümesi, Konstantin Diomidiç'e büyük bir haz veriyor gibiydi. Küçük adımlarla yürüyerek gülümsüyor, doğulularınkine benzeyen gözleri nemleniyordu. Sık sık böyle olurdu. Konstantin Diomidiç için, kendinden geçip gözyaşı dökmek işten bile değildi. Aslında böyle genç, güzel ve hoş bir kadını koluna takıp götürmek, kimin hoşuna gitmezdi ki? Bütün (....) ili, Aleksandra Pavlovna'dan 'olağanüstü bir kadın' diye söz ediyordu ve halk bu görüşünde yanılmıyordu. O-

nun kadifeyi andıran kahverengi gözleri, altına çalan kumral saçları, yuvarlak yanaklarındaki gamzeler gibi güzellikleri şöyle dursun, yalnızca düzgün ve hafifçe yukarı kalkık küçük burnu bile her ölümlüyü çıldırtmaya yeterdi. En güzel yanı da sevimli yüzündeki anlatımdı, içten, sevecen ve uysal olan bu anlatım, herkesi büyülüyor ve çekiyordu. Bir çocuk gibi bakar ve gülerdi. Hanımlar bile, onu ancak biraz basitçe buluyorlardı ki, bir kadının isteği bundan başka ne olabilirdi.

Aleksandra Pavlovna:

- Demek ki sizi bana, Darya Mihaylovna gönderdi öyle mi?

Pandelevski 's' harfini Ingilizcenin 'th'si gibi söyleyerek:

- Evet, gönderdiler, dedi. Bugün kendilerine yemeğe gitmenizi çok istediklerini söylememi buyurdular. (Pandelevski, üçüncü kişiler, özellikle hanımlar için, kesinlikle çoğul ekini kullanırdı.) Bekledikleri yeni bir konukla sizi de tanıştırmak istiyorlar.

- Kimmiş o?

- Muffel adlı biri. Baron Kameryunker, Petersburg'tan geliyormuş. Darya Mihaylovna geçenlerde kendisiyle Prens Garinlerde tanışmış. Onu çok övüyor. Ondan; ince tavırlı, kültürlü ve genç bir adam diye söz ediyor. Baron hazretleri aynı zamanda yazınla da uğraşıyorlar; daha doğrusu... Aman ne güzel kelebek; dikkatinizi ona çekmeme izin verir misiniz?... Daha doğrusu, ekonomi politikle. Çok ilginç bir konu hakkında bir makale yazmış; bu konuda Darya Mihaylovna'nın görüşünü öğrenmek istiyor.

- Ekonomi politikle ilgili makalesi hakkında mı?

- Evet, ama yalnızca dil bakımından Aleksadra Pavlovna, yalnızca dil bakımından. Darya Mihaylovna'nın bu konuda bilgisi olduğundan, belki sizin de haberiniz vardır. Jukovsky bile sırası geldikçe ona danışırdı. Odesa'da bulunan ve iyi niyetli biri olan koruyucum yaşlı Roksolan Mediaroviç Ksandrika bile... Sanırım, onun adını işitmişsinizdir.

- Hayır, hiç işitmedim.

- Nasıl olur da böyle bir kişinin adını duymazsınız? Şaşılacak şey!.. Demek istiyorum ki Roksolan Mediaroviç bile Darya Mihaylovna'nın Rusça bilgisine çok önem verirdi.

Aleksandra Pavlovna:

- Baron Pedant olmasın, diye sordu.

- Hayır, asla! Darya Mihaylovna'nın söylediğine bakılırsa, onun bir sosyete adamı olduğu ilk görünüşte anlaşılıyormuş. Beethoven üzerine öyle parlak konuşmalar yapıyormuş ki, yaşlı prens bile coşmuş... Açık söyleyeyim, bu konuşmayı dinlemek isterdim; çünkü beni ilgilendiren bir konudur. Size bu güzel kır çiçeğini sunmama izin verir misiniz?

Aleksandra Pavlovna çiçeği aldı ve birkaç adım yürüdükten sonra yola düşürdü... Evine ancak iki yüz adım kadar bir uzaklık kalmıştı. Yakın bir tarihte yapılan ve sıvanan bu evin, geniş ve aydınlık pencereleriyle, yaşlı kayın ve ıhlamur ağaçlarının yeşillikleri arasından sevimli bir görünüşü vardı.

Verdiği çiçeğin yere düşürülmesinden biraz incinen Pandelevski:

- Darya Mihaylovna'ya nasıl bir yanıt götürmemi buyurursunuz? dedi. Yemeğe buyuracak mısınız? Kardeşinizi de rica etmişlerdi.

- Kesinlikle geleceğiz. Ya Nataşa, nasıllar?

- Natalya Aleksiyevna Tanrı'ya şükür iyidirler. Darya Mihaylovna'nın yurtluğuna giden yolun dönemecini geçtik bile; ben izninizi rica edeceğim.

Aleksandra Pavlovna durdu ve duraksamalı bir sesle:

- Bize uğramayacak mısınız? diye sordu.

- Buna çok hoşnut olurum, ama geç kalmaktan korkuyorum. Darya Mihaylovna, Talberg'in yeni bir etüdünü dinlemeyi istiyorlardı. Hazırlamam ve çalışmam gerek. Bundan başka, şunu da belirteyim ki, benim konuşmamdan zevk duyacağınızı da sanmıyorum.

- Aman o nasıl söz? Neden duymayayım ki?

Pandelevski göğüs geçirerek, anlamlı bir tavırla gözlerini yere dikti. Biraz sustuktan sonra da eğildi ve:

- Hoşçakalın Aleksandra Pavlovna, dedi ve bir adım geri çekildi.

Aleksandra Pavlovna evine doğru yürümeye başladı.

Konstantin Diomidiç de kendi yolunu tuttu. Yüzündeki gülümseme birden silindi, yerini öfkeli denecek denli gururlu bir görünüm aldı. Yürüyüşü bile değişti: Şimdi daha geniş adımlar atıyor ve daha sert basıyordu. İlgisiz bir edayla bastonunu sallaya sallaya iki verst yürümüştü ki birdenbire yine sırıttı; yolun kıyısında, yulaf tarlasındaki danaları kovalayan oldukça güzel bir köylü kızı görmüştü. Sinsi bir erkek kedi gibi yaklaşıp kızla konuşmaya başladı. Kız ilkin yanıt vermeyerek yalnızca kızardı ve gülüm-

sediyse de, sonradan giysisinin yeniyle ağzını kapatarak başını yana çevirdi ve:

- Git yoluna efendi, dedi, yoksa...

Konstantin Diomidiç işaret parmağıyla kıza bir korkutma işareti yaptıktan sonra evine peygamber çiçekleri getirmesini buyurdu.

- Peygamber çiçeklerini de ne yapacaksın? Başına mı öreceksin? Haydi defol; yoksa...

Konstantin Diomidiç:

- Beni dinle sevimli güzelim, diye söze başlamıştı ki genç kız onun sözünü keserek:

- Başımdan çekilsene be! Bak, küçük beyler geliyor, diye bağırdı.

Konstantin Diomidiç başını çevirip baktı; gerçekten, yol boyunca Darya Mihaylovna'nın oğulları koşuyor, arkalarından da üniversiteyi henüz bitirmiş, 22 yaşlarında genç bir adam olan öğretmenleri Basistov geliyordu. Basistov, sıradan yüzlü, iri burunlu, dudakları kalın, domuz gözlü, çirkin, beceriksiz ama iyi yürekli, namuslu, dürüst, boylu boslu bir delikanlıydı. Gelişigüzel giyinir, saçlarını da şıklıktan değil tembellikten kestirmezdi. İyi yemesini, iyi uyumasını sevdiği gibi, iyi bir kitabı, heyecanlı bir tartışmayı da severdi ve bütün yüreğiyle Pandelevski'den nefret ederdi.

Darya Mihaylovna'nın çocukları kendisine hayrandılar; ama ondan hiç korkmazlardı. Geri kalan bütün ev halkıyla da senlibenliydi. Bu durum, ufak tefek şeylere önem vermediğini söylemesine karşın, ev sahibinin hoşuna gitmiyor gibiydi.

Konstantin Diomidiç:

- Günaydın yavrular, diye söze başladı; bugün ne de erken gezmeye çıkmışsınız, dedikten sonra Basistov'a dönerek:

- Ben de erken çıktım. Doğayı severim. Benim zayıf yanım da bu, dedi.

Basistov mırıldandı:

- Doğadan nasıl zevk aldığınızı gördük.

- Siz maddeci bir insansınız, aklınıza hemen neler geldiğini Tanrı bilir. Sizi iyi tanınm.

Pandelevski Basistov'la ya da ona benzer kimselerle konuşurken çok kolay sinirlenir, (s) harflerini hafif bir ıslık gibi söylerdi.

Basistov gözlerini sağa sola oynatarak:

- Bu genç kıza, dedi, sanırım yolu soruyordunuz, değil mi?

Pandelevski'nin yüzüne baktığını duyumsuyor ve bu, hiç hoşuna gitmiyordu.

- Sizin maddeci bir insan olduğunuzu yine söylüyorum, işte bu kadar. Siz, her şeyin ancak bayağı yönlerini görmek istiyorsunuz.

Basistov birdenbire:

- Çocuklar, dedi. Şu çayırdaki söğüdü görüyor musunuz? Bakalım ona hanginiz daha önce koşarak gidebileceksiniz? Bir... iki... üç!

Çocuklar var güçleriyle söğüde doğru koşmaya başladılar. Basistov da arkalarından fırladı.

Pandelevski "Çok kaba bir adam, çocukları da kendi-

ne benzetecek., tam anlamıyla kaba!" diye düşündü. Kendi ince ve düzgün boyuna boşuna hoşnut bir göz attıktan sonra, ceketinin koluna parmaklarıyla bir iki vurdu; yakasını silkeleyerek yola koyuldu. Odasına geldiğinde, sırtına eski bir oda üstlüğü geçirdi ve düşünceli bir yüzle piyanonun başına geçti.

II

Darya Mihaylovna Lasunskoy'un evi (...) ilinin hemen hemen en iyi yapısı sayılırdı. Geçen yüzyılın zevkine uygun olarak, Rastrelli'nin planlarına göre taştan yapılmış olan bu ulu yapı, orta Rusya'nın büyük ırmaklarından birinin eteklerinden aktığı bir tepede yükseliyordu. Yüksek bir memurdan dul kalan Darya Mihaylovna da zengin ve tanınmış bir hanımdı. Pandelevski, onun bütün Avrupa'yı, bütün Avrupa'nın da onu tanıdığını söylüyorduysa da, Avrupa onu pek tanımazdı; dahası, Petersburg'da bile önemli biri sayılmazdı; ancak, Moskova'da onu herkes tanır, ziyaretine giderdi. Darya Mihaylovna yüksek sosyetedendi; biraz tuhaf, pek de iyi yürekli olmayan, bununla birlikte çok akıllı bir kadın diye tanınıyordu. Gençliğinde pek güzeldi; şairler onun için şiirler yazar, gençler kendisine âşık olur, önemli kimseler de peşini bırakmazlardı. Ancak o zamandan beri 25-30 yıl geçmiş ve eski çekiciliğinden de iz kalmamıştı. Onu ilk kez görenler, ellerinde olmadan, kendi kendilerine bu zayıf, sarı, sivri burunlu, oldukça genç kadın nasıl olur da eskiden çok güzel olabilir diye düşünüyorlardı. Acaba bir zamanlar kendisine övgüler yağdı-

rılan kadın, bu kadın mıydı? Herkes, ölümlü olan her şeyin böylesine değişmesine içinden şaşardı. Pandelevski'ye bakılırsa, onun olağanüstü güzel olan gözleri, hiç değişmemişti; ama aynı Pandelevski, bütün Avrupa'nın onu çok iyi tanıdığını da ileri sürerdi.

Darya Mihaylovna, her yaz çocuklarıyla birlikte (3 çocuğu vardı, biri 17 yaşındaki kızı Natalya, ötekiler 10 ve 9 yaşlarındaki oğulları) köye gelir, özgürce yaşardı; yani erkekleri, özellikle evli olmayanları kabul ederdi. Taşralı kadınlara pek dayanamazdı. Bunlar da kendisini çekiştirmekten geri kalmazlardı. Onlara göre Darya Mihaylovna burnubüyük, ahlaksız ve çok acımasız bir kadındı; en önemlisi de, o olağanüstü özgür konuşmasıydı. Gerçekten Darya Mihaylovna köyde kendisini sıkmayı hiç sevmezdi. Özgür, yalın davranışlarında, büyük kentlerde yaşamış ünlü bir kadının çevresindeki silik küçük varlıkları küçümsüyormuş gibi bir hal seziliyordu. O, kentli ahbaplarına karşı da çok özgür ve alaycıydı, ama onları küçümser bir tavrı yoktu.

Okurlarım, astlarına karşı çok dalgın ve ilgisiz olan kimselerin, üstlerine karşı hiçbir zaman dalgın ve ilgisiz olmadıklarının ayrımına vardınız mı? Bu niçin böyledir? Bununla birlikte bunun gibi sorular bizi hiçbir sonuca götürmez. Konstantin Diomidiç, Talberg etüdünü sonunda ezberledikten sonra, temiz ve neşeli odasından konuk odasına indiğinde, bütün ev halkını oraya toplanmış olarak buldu. Söyleşi başlamıştı. Elinde yeni bir Fransız broşürünü sallayan ev sahibi hanım, ayaklarını toplayarak geniş bir divanın üzerine yerleşmişti. Pencerenin önündeki gergefin

bir yanında renkli bonesinin altından takma kara saçları görünen, kulakları pamukla tıkalı, 60 yaşlarında ve kuru bir kız olan eğitmeni Matmazel Boncourt oturuyordu. Kapı önündeki köşeye Basistov yerleşmiş gazete okuyordu, yanında da Petya ile Vanya dama oynuyorlardı. Sobanın yanında, elleri arkasında, esmer yüzlü, ufacık gözleri fıldır fıldır dönen, ak saçları karmakarışık, orta boylu bir bey oturuyordu. Bu, Afrikan Semeniç Pigasov adında biriydi.

Bay Pigasov çok tuhaf bir adamdı. Sanki bütün dünyaya ve özellikle de kadınlara küskündü. Sabahtan akşama dek, kimi zaman çok yerinde, kimi zaman da oldukça yersiz, ama her zaman zevkle söver sayardı. Sinirli olduğu sıralarda çocuk gibi davranırdı; gülüşü, sesinin tonu, bütün benliği sanki safrayla dolmuştu. Darya Mihaylovna, kendisini sevinerek kabul ederdi; çünkü, bu davranışlarıyla onu eğlendiriyordu. Davranışları gerçekten de eğlenceliydi. Her şeyde abartıya kaçmak Pigasov'un özelliğiydi. Örneğin: Yanında herhangi bir yıkımdan söz edilse (bir ağaca yıldırım düşmesi, değirmeni su basması ya da bir köylünün baltayla kendi elini koparması gibi), ilgi ve sertlikle, "Kadının adı neydi?" diye sorar, şu ya da bu yıkımın nedeni olan kadının adını öğrenmek isterdi. Çünkü Pigasov'a göre her yıkıma, dikkatle incelenirse, kesinlikle bir kadının yol açtığı görülürdü. Bir gün kendisini ağırlamak için üsteleyen ve birşeyler ikram etmek isteyen çok az tanıdığı bir kadının önünde diz çöküp, yüzündeki korkunç görünüme karşın gözleri yaşararak, ona hiçbir kötülük yapmadığını, kendisine dokunmamasını, artık evine ayak bile basmayacağını yalvararak söylediği görülmüştür. Yine

bir gün, Darya Mihaylovna'nın çamaşırcılarından biri, atının bayır aşağı inerken huysuzlanması üzerine arabadan yuvarlanmış ve az kalsın ölecek duruma gelmişti. O günden beri Pigasov bu attan, "Ne iyi huylu bir hayvandır o!" diye söz ediyor ve o bayırla hendeği de çok şairane buluyordu. Yaşam Pigasov'a gülmediği içindir ki, böyle garip bir tavır takınmıştı. Yoksul bir ailenin çocuğuydu. Ufak tefek memurluklarda bulunan babası da çok az okur yazardı; oğlunun öğrenim ve eğitimiyle ilgilenmiyordu. Bütün işi oğlunu giydirip yedirmekti. Bu çocuğa yalnızca annesi yüz verirdi, ama o da pek erken ölmüştü. Pigasov kendi kendini yetiştirdi; ilçe okuluna girdi, sonradan liseye geçti, Fransızca, Almanca, hatta Latince öğrendi. Liseyi parlak bir diplomayla bitirerek Derpt Üniversitesi'ne gitti; orada sürekli yoksullukla savaştı ve çalışıp çabalayarak üç yıllık öğrenimini de tamamladı. Çok yetenekli değildi; her şeyde sabırlı ve dirençli olmasıyla göze çarpardı. En güçlü yanı da yükselme tutkusuydu. Yazgısına inat olsun diye, sosyeteye girmek, başkalarından geri kalmamak istiyordu, tyi okuması ve Derpt Üniversitesi'ne girmesi de hep bu tutkunun sonucuydu. Yoksulluk onu sinirlendirmekle birlikte her şeyi görmek, kurnaz olmak ve her konuyu dikkatle karşılamak, merakını da geliştirmişti. Kendine özgü bir konuşma biçemi vardı. Gençliğinden beri kötümserdi ve sinirli bir tavırla konuşmayı alışkanlık edinmişti. Düşünceleri genel düzeyi aşmıyordu, ama öyle bir konuşması vardı ki, yalnızca akıllı değil, çok akıllı bir insan izlenimini veriyordu. Aday sanını kazandığında da kendini bilimsel çalışmalara verdi. Başka herhangi bir alanda arka-

daşlanna hiçbir biçimde yetişemeyeceğini anlamıştı. (Arkadaşlarını yüksek sosyeteden seçmeye çalışırdı. Bu arkadaşlarına durmadan sövüp saymakla birlikte, onlara sokulmasını ve kendilerine iltifat etmesini de becerirdi.) Ancak doğrusunu söylemek gerekirse, bu alanda da gereçleri yetmemiştir. Kendini bilim aşkıyla değil, ama tutkusu nedeniyle yetiştiren Pigasov, aslında çok az şey biliyordu. Denemeleri de korkunç biçimde iflas etmişti. Oysa onunla aynı odada oturan ve her zaman alay ettiği orta derecede yetenekli ama sıradan ve sağlam eğitim almış bir üniversite öğrencisi, tümüyle başarılı olmuştu. Bu başarısızlık Pigasov'u çileden çıkardı. Bütün kitaplarını, defterlerini yaktı ve memur oldu. Önceleri işleri kötü değildi. Bütün işlemleri bilmemekle birlikte, kendine çok güveniyordu. Çalışkan bir görünüşü vardı; bir an önce yükselmeyi istediyse de, tutturamadı, ayağı kaydı ve emekliye ayrılmak zorunda kaldı. Köyünde satın aldığı yurtlukta üç yıl oturduktan sonra, birdenbire özgür ve alaycı davranışlarıyla avladığı yarı bilisiz ve yurtluk sahibi zengin bir kadınla evlendi. Ama artık Pigasov'un sinirleri çok bozulmuş olduğu için, evlilik yaşamı da kendisine ağır geliyordu. Karısı birkaç yıl birlikte yaşadıktan sonra gizlice Moskova'ya kaçmış ve açıkgöz bir dalavereciye, kocasının henüz yaptırdığı köşkün içinde bulunduğu yurtluğu satmıştı. Bu son darbeyle temelden sarsılmış olan Pigasov, karısını dava etmişse de, hiçbir şey kazanamamıştı. Günlerini yalnız başına geçiriyor, arkalarından ve hatta yüzlerine karşı kötülediği ve ciddi hiçbir korku vermediği halde kendisini zoraki bir gülümsemeyle karşılayan komşularını dolaşıyor ve hiçbir zaman

eline kitap almıyordu. Yüze yakın köylüsü vardı ki bunların herhangi bir sıkıntıları yoktu.

Pandelevski salona girer girmez, Darya Mihaylovna:

- Aaaa... Constantin, Alexandrine gelecek mi? diye sordu.

Constantin Diomidiç hoş bir davranışla çevresine selam verip, üçgen biçiminde kesilen ve özenle taranmış olan saçlarına şişman ama beyaz ve uzun tırnaklı eliyle dokunarak:

- Aleksandra Pavlovna, size teşekkür etmemi ve çağrınızın kendileri için büyük bir zevk olduğunu söylememi buyurdular.

- Volıntsev de gelecek mi?

- Evet, onlar da gelecek.

Darya Mihaylovna, Pigasov'a dönerek sözünü sürdürdü:

- Demek ki Afrikan Semeniç, size göre bütün kızlar olağandışıdırlar, öyle mi?

Pigasov'un dudakları bir yana büzüldü ve sinirle dirseğini sallamaya başladı. Ağır bir sesle (sinirli olduğu zamanlar yavaş ve teker teker konuşurdu):

- Ben diyorum ki, dedi, küçük hanımlar genellikle... kuşkusuz ki, şu toplantımıza katılanlardan söz etmiyorum...

Darya Mihaylovna:

- Ama bu, onlar için de aynı şeyi düşünmenize engel olmaz, diyerek onun sözünü kesti.

Pigasov:

- Ben onları söylemek istemiyorum, diye yineledi. Bütün küçük hanımlar genellikle ve son derece olağandı-

şıdırlar; kendi duygularını olağandışı bir yolla belirtirler. Örneğin, küçük hanımlar bir şeyden korksalar, bir şeye sevinseler ya da bir şeye üzülseler, kesinlikle önce vücutlarına zarif bir poz verdirir (Pigasov çirkin bir tavırla eğilerek kollarını açtı) ve ancak bundan sonra, "Ah!.." der, ya güler ya da ağlarlar. Bununla birlikte (o dakikada kendinden hoşnut bir tavırla gülümsedi), bir gün son derece olağandışı olan bir küçük hanımdan, sahte olmayan bir duygusunu dinlemeyi başardım.

- Bu nasıl oldu?

Pigasov'un gözleri parladı:

- Ben, arkasında durup akçakavaktan yapılmış bir sopayla böğrüne indirdim, o da öyle bir çığlık kopardı ki, kendisine, "Bravo, bravo!" dedim, "İşte bu, doğal bir ses, gerçek bir çığlıktır; ileride de hep böyle davranın".

Odadakilerin hepsi gülmeye başladılar.

Darya Mihaylovna sanki bağırarak:

- Ne saçma şeyler söylüyorsunuz, Afrikan Semeniç dedi. Sizin sopayla bir kızın böğrüne vuracağınıza hiç inanır mıyım?

- Vallahi, hem de kaleleri savunurken kullanılanlara benzeyen kocaman bir sopayla.

Matmazel Boncourt kahkahayla gülen çocuklara öfkeyle bakarak ağlamaklı bir sesle:

- *Mais c 'est une homur ce que vous dites la monsieur]* dedi.

Darya Mihaylovna da:

- Siz onu tanımıyorsunuz, sakın sözlerine inanmayın, diye mırıldandı.

Ama sinirlenen matmazel uzun süre yatışmadı ve kendi kendisine sövüp saydı. Pigasov:

- Bana inanmayabilirsiniz, diyerek soğukkanlı bir sesle sözünü sürdürdü, inanın ki söylediklerim tümüyle doğrudur. Bunu benden başka kim bilir? Bundan başka komşumuz Çepuzova Yelena Antonovna'nın öz yeğenini açlıktan nasıl öldürdüğünü bana anlattığını, dikkat edin, kendisinin anlattığını söylersem, sanırım yine inanmayacaksınız.

- Amma da uyduruyorsunuz.

- İzin verip anlatacaklarımı dinleyin de, buna sonra karar verin. Dikkat edin ki ona kara çalmak istemiyorum, bir insanın bir kadını sevebileceği kadar da kendisini seviyorum; evinde, takvimden başka tek bir kitap bulamazsınız; yalnızca yüksek sesle okur., bu alıştırmadan sonra da terlediğini duyumsayarak gözlerinin dışarı fırladığından yakınır. Kısacası, o iyi bir kadındır, kendisinin oda hizmetçileri de çok şişman şeylerdir. Durup dururken ne için ona kara çalayım?

- Eh, dedi Darya Mihaylovna, Afrikan Semeniç artık atına bindi. Akşama dek inmez.

- Ben mi ata bindim? Ya kadınlar?.. Onların hiç inmedikleri., belki uyurken indikleri., tam üç tane at var...

- Bu üç at dediğiniz nasıl şeylermiş bakalım?

- Anıştırma yapmak, başa kakmak ve iğnelemeli konuşmak.

- Biliyor musunuz Afrikan Semeniç, diye Darya Mihaylovna söze başladı, sanırım kadınlara karşı beslediğiniz öfke boşuna değildir. Öyle görünüyor ki kadının biri...

Pigasov onun sözünü kesti:

- Beni incitti mi diyeceksiniz?

Darya Mihaylovna biraz şaşırdı, çünkü Pigasov'un mutlu olmayan evliliğini anımsamıştı, yalnızca başını salladı.

Pigasov:

- Gerçekten bir kadın beni çok kırdı; oysa ne iyi yürekliydi.

- Kimmiş o kadın?

Pigasov alçak bir sesle:

- Annem, dedi.

- Anneniz mi? Nasıl olur da sizi kırabilir?

- Beni dünyaya getirmekle!

Darya Mihaylovna kaşlarını oynattı:

- Sanırım, dedi, konuşmamız neşeli olmayan konulara yöneldi... Constantin, bize Talberg'in yeni etüdünü çalar mısınız? Belki müzik Afrikan Semeniç'i yatıştırır. Orfey, yaban hayvanlarını bile müzikle yatıştırırdı.

Konstantin Diomidiç piyanonun başına geçerek etüdü oldukça iyi çaldı. Natalya Aleksiyevna onu baştan dikkatle dinlediyse de, sonra yine işine daldı.

Darya Mihaylovna:

- *Merci, c 'est charmant,* Talberg'i severim, *il estsi distingue.* Afrikan Semeniç, niçin bu kadar daldınız?

Ağır ağır söze başlayan Pigasov:

- Dünyada üç tür bencil olduğunu düşünüyordum. Kendileri yaşayıp başkalarını da yaşatan benciller; kendileri yaşayıp başkalarını yaşatmayan benciller ve kendileri

yaşayamadıkları gibi başkalarını da yaşatmayan bencil-ler... Kadınların çoğu bu üçüncü öbektendir.

- Doğrusu büyük bir incelik! Yalnız bir şeye şaşıyorum Afrikan Semeniç: Verdiğiniz yargılarda kendinize nasıl da güveniyorsunuz! Sanki hiçbir zaman yanlış yapmazmışsınız gibi.

- Bunu kim söylüyor. Ben de yanılırım. Erkek de yanılabilir; ama biz erkeklerle kadınların yanlışları arasındaki ayrımı biliyor musunuz? Bilmiyorsunuz değil mi? Örneğin erkek, iki kez iki dört değil de beş ya da üç buçuk eder diyebilir; ama kadın, iki kez ikinin bir ispermeçet mumu olduğunu söyler ki, aradaki ayrım işte budur.

- Bunu sanırım sizden daha önce de işitmiştim... izin verirseniz bir şey soracağım; şimdi dinlediğiniz müzikle, üç tür bencil vardır yolundaki düşüncenizin arasında ne ilgi var?

- Hiçbir ilgi yok; aslına bakarsanız, ben müziği de dinlemedim.

Darya Mihaylovna, Griboyedov'un şiirini biraz değiştirerek:

"- Ey kardeşim! Görüyorum ki sen yola gelmeyeceksin;, boşuna uğraşmayalım," dedi ve sözünü sürdürerek, müzik de hoşunuza gitmediğine göre, öyleyse neyi seviyorsunuz? Yazını mı yoksa?

- Yazını severim, ama şimdikini değil.

- Niçin?

- Anlatayım... Yakın bir tarihte, Oka ırmağını bir beyle birlikte salla geçiyorduk. Sal, yalçın bir kıyıya yanaştı, arabaları saldan elle çekerek çıkarmak gerekiyordu. Beyin

arabası ağırcaydı, kayıkçılar arabayı kıyıya çıkarmak için uğraşırken, bey salda durup kendisi taşıyormuş gibi öyle bir ıkınıyordu ki, insan elinde olmadan ona acıyordu. Kendi kendime, işte işi paylaşmanın yeni bir yöntemi diye düşünmüştüm. İşte bugünün yazını da aynıdır; biri yüklenip işi yapıyor, başkaları ıkınıyor.

Darya Mihaylovna gülümsedi.

Susmak bilmeyen Pigasov ise:

- Buna da zamanın yaşayışını betimlemek, toplumsal sorunlara karşı derin bir ilgi ve daha bilmem neler deniyor... Bu büyük sözlerden bıktım artık.

- Oysa, sizin saldırdığınız kadınlar, hiç olmazsa böyle büyük sözler söylemiyorlar.

Pigasov omuz silkti.

- Söylemiyorlar, çünkü beceremezler.

Darya Mihaylovna hafifçe kızardı ve zorlama bir gülümsemeyle:

- Afrikan Semeniç, dedi, gittikçe küstahlaşıyorsunuz.

Odayı bir sessizlik kapladı.

Birdenbire erkek çocuklardan biri Basistov'a dönerek sordu:

- Zolotonoşa nerede?

Pigasov söze karışıp:

- Poltava ilinde sevgili çocuğum, Ukrayna'nın tam göbeğinde dedi. Böylece konunun değişmesine sevinmişti. Yazından söz ediyorduk değil mi? Çok param olsaydı hemen Ukraynalı bir şair kesilirdim.

Darya Mihaylovna karşı çıktı:

- Daha neler. Şaire bakın... Ukrayna dilini biliyor musunuz sanki?

- Hiç bilmiyorum, buna gerek de yok.

- Nasıl gerek olmaz?

- Öyle işte, gerekli değil. Bir parça kâğıt alıp üstüne de "düşünce" diye bir başlık attıktan sonra şöyle yazarsınız: "Ey benim yazgım, kısmetim," ya da "Oturmuş kazak Nalivayka höyük üstüne"; sonra da "Dağlar üzerinden, tarlalar üzerinden serçeler sıçrıyor hop hop" ya da buna benzer şeyler; işte şiir tamamdır. Bas ve yayınla. Bunu okuyan bir Ukraynalı da, elini şakağına götürür ve kesinlikle ağlar; onlar çok duyguludurlar!

Basistov bağırırcasma:

- İzin verin, neler söylüyorsunuz? Bu hiçbir şeye benzemiyor. Bir zamanlar Ukrayna'da da oturdum; orasını sever, dilini de bilirim. "Graye, graye voropaye" sözlerinin hiçbir anlamı yoktur.

- Belki, ama yine de Ukraynalıyı ağlatır. Dilden söz ediyorsunuz. Ukrayna'da dil var mı sanki! Bir kezinde, bir Ukraynalıdan aklıma gelen ilk tümceyi çevirmesini rica etmiştim. Tümce şuydu: "Gramer, doğru okuma ve yazma sanatıdır". Bu tümceyi nasıl çevirdiğini biliyor musunuz? Gramer sözcüğündeki sesli harfleri kalmlaştırdı, öteki sözcüklerin arkasına da birer (ı) ekledi; hepsi bu... Ne dersiniz, sizce bu dil bağımsız mıdır? Bunu bir dil olarak kabul etmektense, ben, en iyi arkadaşımı havanda ezmeye razıyım.

Basistov karşı çıkmak istediyse de, Darya Mihaylovna:

- Bırakın onu, dedi, biliyorsunuz ki ağzından karşılamalardan başka tek söz işitemezsiniz.

Pigasov alaylı bir tavırla gülümsedi. İçeri giren uşak, Aleksandra ile kardeşinin geldiklerini haber verdi.

Darya Mihaylovna, konuklan karşılamak için yerinden kalktı ve kendisine doğru yaklaşan genç kadına:

- Günaydın Aleksandrine. Ne iyi ettiniz de geldiniz. Günaydın Sergey Pavliç.

Volıntsev, Darya Mihaylovna'nın elini sıktıktan sonra, Natalya Alekseyevna'ya yaklaştı.

Pigasov:

- Nasıl, diye sordu, yeni tanışmış olduğunuz baron bugün gelecek mi?

- Evet gelecek.

- Kendisi için büyük bir düşünür diyorlar. Ağzından Hegel adı düşmüyormuş.

Darya Mihaylovna yanıt vermedi. Aleksandra Pavlovna'yı kanepeye oturtup kendi de yanına yerleşti.

Pigasov sözünü sürdürerek:

- Felsefe, en yüksek görüş! dedi. Benim ölümüm de yüksek bir görüştür! İnsan yukarıdan neler görebilir acaba? Şu da var ki at almak istediğiniz zaman onu kulağından incelemezsiniz.

Aleksandra Pavlovna ev sahibine sordu:

- Bu baron size bir makale getirmek istiyormuş, öyle mi?

Darya Mihaylovna abartılı bir küçümsemeyle:

- Evet, Rusya'da ticaretin sanayiyle olan ilişkisi konusunda bir makale. Ama korkmayın, burada okuyacak değiliz. Sizi bunun için çağırmadım. *Le Baron est aussi ai-*

triable que savant. Hem Rusçayı da çok güzel konuşur! *C'est un vrai torrent... il vous entraine.*

Pigasov homurdanarak:

- Rusçayı öyle iyi konuşuyor ki, Fransızca iltifatlar ediliyor.

- Söylenin, daha söylenin bakalım Afrikan Semeniç. Sizin karmakarışık saçlı başınıza bu pek yakışıyor... Fakat niçin gelmedi?

Darya Mihaylovna çevresine bir göz attıktan sonra:

- Biliyor musunuz *messieurs... et mesdames;* bahçeye insek nasıl olur? Yemeğe daha bir saatimiz var, hava da çok güzel.

Hepsi birden ayağa kalkıp bahçeye yollandılar.

Darya Mihaylovna'nın bahçesi ırmağa dek uzanıyordu. İçinde koyu altın renkli, güzel kokulu yaşlı ıhlamur ağaçlarıyla çevrili ve uçları zümrüt yeşili boşluklarla kapalı yollar, akasya ve leylak ağaçlarından yapılmış birçok kameriye vardı.

Volıntsev, Natalya ve Matmazel Boncourt, birlikte bahçenin en kuytu yerine geçtiler. Volıntsev, Natalya ile yan yana yürüyor ve bir şey konuşmuyordu. Matmazel Boncourt da kendilerini biraz geriden izliyordu.

Sonunda Volintsev, koyu kumral, güzel bıyıklarının uçlarını çekerek:

- Bugün nelerle ilgilendiniz bakalım? dedi.

Volıntsev'in yüz çizgileri kızkardeşininkine çok benziyordu. Yalnızca anlatımı daha az canlı ve daha az kıvraktı. Güzel ve sevecen gözlerinin bakışları da üzüntülü gibiydi.

Natalya:

- Hiçbir şeyle, dedi, Pigasov'un nasıl söylendiğini dinledim, kaneviçe işledim, okudum.

- Okuduğunuz şey neydi?

Natalya biraz duraksadıktan sonra:

- Haçlı seferlerini okudum, dedi.

Volıntsev ona baktı ve:

- Haa! Sanırım çok ilginç bir şey olacak, dedi.

Ağaçtan kopardığı bir dalı sallamaya başladı. Yirmi adım daha yürüdükten sonra Volıntsev yeniden:

- Annenizin tanışmış olduğu baron da kimmiş? diye sordu.

- Bu yöreye yeni gelen yüksek bir memurmuş; annem de onu çok övüyor.

- Anneniz hâlâ birçok şeyden hoşlanıyor.

- Bu, gönlünün daha çok genç olduğunu gösterir.

- Evet. Yakında atınızı göndereceğim. Hemen hemen binilecek duruma geldi. İstiyorum ki biner binmez dört nala kalksın. Bunda da başarılı olacağım.

- Merci... ama gene de utanıyorum. Siz kendiniz hayvanla uğraşıyorsunuz, ki bunun da güç bir şey olduğunu söylüyorlar.

- Bilirsiniz ki Natalya Alekseyevna, sizi biraz olsun hoşnut etmek için böyle önemsiz şeyler değil, daha büyüklerini bile yapmaya hazırım.

Volıntsev hafif sıkılır gibi oldu.

Natalya ona içten bir gözle baktıktan sonra, bir kez daha *"merci"* dedi.

Uzunca bir susmadan sonra Sergey Pavlıç:

- Biliyor musunuz... Sizin için yapmayacağım bir... Sanki bunları ne diye söylüyorum? Siz her şeyi biliyorsunuz aslında, dedi.

O anda evden bir çan sesi duyulmaya başladı. Matmazel Boncourt:

- Ah! *La cloche du dîner!* Dönelim artık diye bağırdı. Yaşlı Fransız kızı Volınstev ile Natalya'nın arkasından balkonun basamaklarını çıkarken kendi kendine, *"Quel dommage, quel dommage que ce charmant garçon ait si peu de ressources dans la conversation "* diye düşünüyordu. Bunu dilimize şöyle çevirebiliriz: "Sen sevimli bir delikanlısın, ama biraz beceriksizsin."

Baron yemeğe gelmedi. Onu yarım saat kadar beklediler. Sofra başındaki söyleşi de bir türlü iyi gitmiyordu. Natalya'nın yanında oturan Sergey Pavliç, yalnızca ona bakıyor ve bardağına özenle su dolduruyordu. Pandelevski, sofra komşusu olan Aleksandra Pavlovna'nın ilgisini çekmeye boşuna çalışıyordu; onun tatlı coşkunluğuna karşılık kadın neredeyse esneyecekti.

Basistov ekmekten kiirecikler yapıyor ve hiçbir şey düşünmüyordu. Pigasov bile susmuştu. Darya Mihaylovna kendisine, bugün hiç de nazik olmadığını söylediğinde, o asık bir suratla,

- Sanki nazik olduğum gün mü var? Bu bana göre değil, dedi ve acı acı gülümseyerek, biraz sabırlı olun, ben şırayım; hem de sıradan bir Rus şırası. Şu sizin yüksek memurunuz...

- Bravo, diye bağırdı Darya Mihaylovna, Pigasov kıskanıyor, hem de şimdiden.

Ama Pigasov, hiç yanıt vermedi, yalnızca somurtarak yüzüne baktı.

Saat yediyi çaldı, hepsi yine salonda toplandılar.

Darya Mihaylovna:

- Belki dc artık gelmez, dedi.

Ama işte bir araba sesi duyuldu. Küçük bir yayıı arabası avluya girdi. Birkaç dakika sonra, uşak konuk odasına girerek Darya Mihaylovna'ya gümüş bir tabağa konmuş bir mektup uzattı. Kadın, mektubu sonuna dek çabucak okuduktan sonra uşağa dönerek:

- Peki, bu mektubu getiren bey nerede? diye sordu.

- Arabada oturuyor efendim. İçeri almamızı buyurur musunuz?

- Çağır.

Uşak çıktı, Darya Mihaylovna:

- Düşünün ki Baron derhal Pctersburg'a dönmek için buyruk almış bulunuyor. Ne yazık! Arkadaşı Bay Rudin ile makalesini bana göndermiş. Baron bu arkadaşını bana tanıştırmak da istiyordu. Kendisini epeyce de övmüştü. Ah ne yazık!.. Baronun burada biraz kalacağını umuyordum.

Uşak, "Dimitriy Nikolayeviç Rudin" diye haber verdi.

III

İçeri, otuz beş yaşlarında, uzun boylu, kıvırcık saçlı, kamburca, esmer, düzgün olmayan yüzünde anlamlı ve akıllı bir anlatım bulunan, canlı ve koyu mavi gözlerinde ince bir parıltı sezilen, geniş düzgün burunlu ve kırmızı dudaklı bir adam girdi. Giysisi eskice ve dardı.

Çevik bir devinimle Darya Mihaylovna'ya yaklaştı, hafifçe eğilerek selam verdi ve çoktan beri tanıştırılmak onuruna ulaşmak isteğinde olduğunu, arkadaşı baronun da gelip esenleşemediğinden çok üzgün bulunduğunu söyledi.

Rudin'in ince sesi, boyuna ve geniş omuzlarına hiç de uymuyordu.

Darya Mihaylovna:

- Oturun; çok sevindim, diyerek onu odada bulunanlara tanıştırdıktan sonra, buralı mı, yoksa yabancı mı olduğunu sordu.

Şapkasını dizlerinde tutan Rudin:

- Benim yurtluğum T... dindedir diye yanıtladı, buraya geleli çok olmadı. Bir iş için geldim ve şimdilik kentinizde oturuyorum.

- Kimde kalıyorsunuz?

- Doktordayım. Üniversite'den eski arkadaşımdır.

- Ha! Doktorda mı?.. Onu pek övüyorlar. Mesleğinden iyi anladığını söylüyorlar.

- Baronla çoktan bendir mi tanışıyorsunuz?

- Onunla bu kış Moskova'da karşılaştık, şimdi de bir hafta kadar evinde kaldım.

- Baron çok akıllı bir adamdır.

- Evet efendim.

Darya Mihaylovna mendilinin ucundaki kolonyaya batırılmış düğümü kokladı.

- Memur musunuz? diye sordu.

- Kim? Ben mi efendim?

- Evet.

- Hayır... İstifa ettim.

Kısa süren bir sessizlikten sonra, herkes yeniden kendi havasında konuşmaya başladı.

Pigasov, Rudin'e:

- Merakımı bağışlayın, ama baronun göndermiş olduğu makalenin içindekileri biliyor musunuz?

- Biliyorum.

- Bu makale ticaret ilişkilerini incelemekte... Hayır, demek istiyorum ki, ülkemizde sanayinin ticaretle olan ilişkilerini... Darya Mihaylovna, sanırım siz böyle söylemiştiniz.

Darya Mihaylovna:

- Evet, bundan söz ediyor, dedi ve elini alnına götürdü.

Pigasov:

- Kuşkusuz, diyerek sözünü sürdürdü, ben bu işlerden

pek anlamam; ama, açık söylemeliyim ki, makalenin başlığı bana pek., daha nazik bir dille nasıl söylemeli?., pek belirsiz ve karışık görünüyor.

- Acaba neden öyle görünüyor?

Pigasov güldü ve bu arada Darya Mihaylovna'ya bir göz attı.

Tilkiyi andıran yüzünü yeniden Rudin'e çevirerek:

- Sizin için anlamı açık mı? diye sordu.

- Benim için mi? Açık.

- Hım... Kuşkusuz, bunu kendiniz daha iyi bileceksiniz.

- Başınız mı ağrıyor? diye Aleksandra Pavlovna, Darya Mihaylovna'ya sordu.

- Hayır. Ara sıra böyle oluyorum.. C'est nerveux.

- Sormama izin verirseniz, diye Pigasov burnundan gelen ince bir sesle gene konuşmaya başladı, tanıdığınız Baron Muffel... adları sanırım böyleydi?

- Doğru.

- Baron Muffel, iktisat bilimiyle enikonu uğraşıyor mu, yoksa, bu ilgi çekici bilimle ancak şöyle, dünya zevklerinden ve memurluğundan artakalan saatlerinde mi ilgileniyor?

Rudin Pigasov'u dikkatli dikkatli süzdü.

- Baron bu bilimin heveslisi, diye hafifçe kızararak yanıt verdi, ama makalesinde birçok doğru ve ilginç nokta var.

- Makaleyi bilmeden sizinle tartışamam... Ama, dostunuz Baron Muffel'in makalesi, olaylardan çok, belki de genel görüşlere dayanıyor, öyle değil mi?

- Yapıtta olaylar da var; olaylara dayanan görüşler de.

- Evet efendim, evet. Size kendi kanımı sunayım., bu arada ben de düşüncemi söyleyebilirim: Derpt'te üç yıl kaldım., şu genel kanılar, kuramlar, dizgeler denen şeyler., beni bağışlayın, taşralıyım, dobra dobra konuşurum., hiçbir şeye yaramıyorlar. Bunlar, insanların gözlerim boyayan bilgiçlikten başka bir şey değil. Efendim, bana olaylardan söz edin, gerisi fasa fiso.

Rudin:

- Gerçekten öyle! diye yanıt verdi.

- Peki, ya olaylann niteliğini de bildirmek gerekir mi?

- Genel görüşler, diye Pigasov sözünü sürdürdü, beni çileden çıkaran bu genel görüşler, incelemeler, sonuçlardır. Bütün bunlar, kanı denen şeylere dayanmaktadır; herkes kendi kanılarından dem vurur, bunlara saygı gösterilmesini ister, bunlarla böbürlenir... Uff!

Pigasov yumruğunu havada salladı. Pandalevski güldü.

- Çok iyi, dedi, demek size göre kanı diye bir şey yok?

- Hayır, yoktur.

- Bu kendi kanınız mı?

- Evet.

- Peki, olmadığından nasıl söz ediyorsunuz? İşte size şimdilik bir kanı.

Odadakilerin hepsi güldü ve birbirleriyle bakıştılar.

- Ama izin verin, izin verin, diye Pigasov söze başlamak istedi...

Darya Mihaylovna el çırparak:

- Bravo, bravo, Pigasov mat oldu, mat oldu! diye haykırdı ve Rudin şapkasını yavaşçacık elinden çekiverdi.

Pigasov can sıkıntısıyla:

- Hanımefendi, sevinmekte acele etmeyin, daha zaman var. Üstün bir tavır takınarak hazırcevaplık etmekle iş bitmez; bunu kanıtlamak ya da yalanlamak gerek... Biz tartışmamızın konusundan uzaklaştık.

Rudin serinkanlılıkla:

- İzin verin, dedi, konu pek kolay. Siz genel kanıların yararına inanmıyorsunuz; kanılara inanmıyorsunuz...

- inanmıyorum, inanmıyorum, hiçbir şeye inanmıyorum!

- Çok iyi. Öyleyse kuşkucusunuz?

- Bu tür bilimsel bir sözcük kullanmak gereğini duymuyorum. Ama gene de...

Darya Mihaylovna söze karışarak:

- Kesmeyin! dedi.

Pandalevski bu anda kendi kendine:

- "Ha gayret, ha gayret!" dedi ve sırıttı.

Rudin sözünü sürdürerek:

- Bu sözcük benim düşüncemi de anlatıyor, dedi. Siz de anlıyorsunuz; öyleyse neden kullanmayalım? Peki, hiçbir şeye inanmıyorsunuz... Öyleyse olaylara neden inanıyorsunuz?

- Neden mi, güzel bir soru! Olaylar, bilinen şeylerdir; bir olayın ne demek olduğunu herkes bilir... Bunlar hakkında ben kendi deneyimime ve duygularıma göre akıl yürütüyorum.

- Acaba duygularınız sizi aldatamaz mı? Duygunuz size güneşin dünya çevresinde döndüğünü söyler., yoksa,

siz Kopernik'le aynı düşüncede değil misiniz? Ona da mı inanmıyorsunuz?

Bütün yüzlerde yeniden bir gülümseme belirdi; gözler Rudin'e döndü. Her biri "Pek de boş bir adam olmasa gerek," diye düşündü.

Pigasov:

- Siz hep alay etmek isteğindesiniz, dedi. Kuşkusuz, bu çok özgün bir şeydir, ama bir işe yaramıyor ki.

Rudin karşı çıkarak:

- Ne yazık ki, şimdiye dek söylediklerimde özgün denebilecek pek az şey var. Bunlar çoktan bilinen ve üzerinde binlerce kez konuşulan şeylerdir. Asıl konu bu değil...

Pigasov, biraz da küstahça:

- Ya, nedir? diye sordu.

Tartışmalarda, o, ilkin karşısındakiyle alay eder, sonra kabalaşır, en sonunda da somurtur, susardı.

Rudin sözünü sürdürdü:

- Açık söyleyeyim ki, aklı başında insanların yanımda bu gibi şeylere saldırdıklarını görünce, içten bir üzüntü duymaktan kendimi alamıyorum.

Pigasov sözünü keserek:

- Dizgelere mi? diye sordu.

- Evet, isterseniz dizgelere olsun. Bu sözcük sizi neden böyle korkutuyor? Dizgelerin her biri yaşamın ilk köküyle ilgili temel yasaların bilinmesine dayanır...

- İzin verin... Bunları öğrenmek ve keşfetmek olanaksızdır!

- izin buyurun. Ancak, herkes bunları kavrayamaz, yanlışa düşmek de insanlar için pek doğaldır. Bununla bir-

likte, Newton'un bu temel yasalardan hiç olmazsa birkaçını keşfettiği noktasında benimle düşündeş olacağınızı sanıyorum. Diyelim ki, o bir dahiydi; dahilerin buluşlarmdaki büyüklük de, bu buluşların bütün insanların malı oluşundadır. Ayrı ayrı olaylardan genel sonuçlar çıkarmak çabası, insan zekâsının büyük bir özelliğidir. Ve bütün kültürümüz...

Pigasov:

- Çok derinlere daldınız! diye uzata uzata konuşarak onun sözünü kesti. Ben pratik bir adamım ve bütün bu fizikötesi inceliklere giremem, girmek de istemem.

- Çok iyi! Bu sizin bileceğiniz bir iş. Ama dikkat ederseniz, salt pratik bir adam olmak yolundaki isteğiniz, artık özel bir dizgedir. Kuramdır.

Pigasov atılarak:

- Kültür, diyorsunuz! Bakın bizi nelerle şaşırtmak istiyorsunuz! Şu övdüğünüz kültürünüz, bize sanki pek gerekliymiş gibi! Sizin kültür dediğinize ben metelik bile vermem!

Darya Milıaylovna, yeni tanıdığı gencin dinginliğinden, zarif, saygılı halinden pek hoşnut olmuştu:

- Ama, Afrikan Semeniç, tartışma yönteminiz çok kötü, dedi ve Rudin'in yüzüne içtenlikle baktı. *"C 'es t 'un homme comme il faut"* diye düşündü. "Onu biraz okşamalı".. Bu son tümceyi aklından, Rusça olarak geçirmişti.

Biraz sustuktan sonra, Rudin sözlerini sürdürerek:

- Ben kültürün savunmasını yapacak değilim. Benim savunmama gereksinmesi de yoktur. Siz onu sevmiyorsu-

nuz. Herkesin kendisine göre bir zevki var. Aslında bu konu bizi epey uzaklara götürebilir. Yalnızca eski bir atasözünü size anımsatmama izin verin: 'Jüpiter, öfkeleniyorsan suçlusun'. Demek istiyorum ki, dizgelere, genel kamlara vb.'ye karşı yapılan bütün bu saldırılar, özellikle şu bakımdan üzücüdür; çünkü, dizgelerle birlikte, insanlar genel olarak bilgiyi, bilimi ve bunlara olan inançlarını, yani kendilerine ve kendi güçlerine olan inançlarını yadsıyorlar. Oysa bu inanç insanlara gereklidir; yalnızca izlenimlerle yaşayamazlar; düşünceden korkup ona inanmamak yanılgıdır. Kuşkuculuk her zaman kendisini verimsiz ve güçsüz olarak göstermiştir..

Pigasov:

- Bunların hepsi laf, laf, diye mırıldandı.

- Belki. Ama izninizle dikkatinizi şuna çekmek isterim ki, çok zaman "bunlar hep laf" derken, daha akıllıca bir şey söylemek zorunda kalmaktan kurtulma isteğiyle böyle söylüyoruz.

Pigasov gözlerini ona dikerek:

- Nc buyurdunuz? diye sordu.

Rudin, elinde olmadan, ama kendini tutan bir sabırsızlıkla:

- Size ne söylemek istediğimi pek iyi anladınız. Yineliyorum; insanın kendi inandığı sağlam bir bilgisi ve üstünde sarsılmadan durabileceği bir zemini yoksa, kendi ulusunun geleceğiyle, rolüyle ve her türlü ayrıntıyla ilgili olarak kendi kendisine nasıl hesap verebilir? Kendisinin ne yapması gerektiğini nasıl bilebilir?...

Pigasov kısaca:

- Bu yaşta bu zekâ! dedi, eğilerek selam verdi, kimseye bakmadan bir yana çekildi.

Rudin ona baktı ve hafifçe gülümseyerek sustu.

Darya Mihaylovna:

- Ha! Demek geri çekiliyorsunuz! dedi. Üzülmeyin. Dimitriy...

Sonra iltifat edici bir gülümsemeyle:

- Bağışlayın ama, babanızın adı neydi? diye sordu.

- Nikolayiç.

- Üzülmeyin sevgili Dimitriy Nikolayiç. O, içimizden hiçbirini aldatmadı. Daha çok tartışmak niyetinde olmadığını göstermek istiyor... Sizinle tartışamayacağını anlıyor. İyisi mi, siz şöyle yanımıza gelin de biraz çene çalalım.

Rudin oturduğu koltuğu onlara doğru yaklaştırdı.

Darya Mihaylovna sözünü sürdürerek:

- Nasıl oldu da şimdiye dek tanışmadık, şaşıyorum... Bu kitabı okudunuz mu? C'est de Tocqueville, vous-savez? dedi ve Rudin'e Fransızca bir broşür uzattı.

Rudin kitapçığı eline aldı, birkaç sayfasını çevirdi ve masanın üstüne koyarak, Tocqueville'in bu yapıtını okumadığını, ama ortaya attığı konuda sık sık düşündüğünü söyledi. Konuşma hararetlendi. Başlangıçta, Rudin duraksar gibi, konuşmayı göze alamıyor, söyleyecek söz bulamıyordu; ancak sonunda ateşlendi ve konuşmaya başladı. Çeyrek saat sonra odada yalnızca onun sesi işitiliyordu. Herkes çevresinde toplanmıştı.

Yalnızca Pigasov uzakta, şömine yanındaki köşede kalmıştı. Rudin, akıllıca ve ateşli konuşuyordu. Çok bilgili, çok şeyler okumuş olduğunu göstermişti. Onun kişili-

ğinde bu derece bilgili bir insanın bulunabileceğini kimse tahmin etmemişti. Giyimi sıradandı. Hakkında dolaşan söylentiler de pek azdı. Böyle akıllı bir kimsenin, bir köyde birdenbire nasıl ortaya çıktığını kimsenin aklı almıyor ve herkesin tuhafına gidiyordu. Bu yüzden Rudin, Darya Mihaylovna'dan başlayarak herkesi şaşkınlık içinde bırakmış ve kendine hayran etmişti. Darya Mihaylovna bu keşfiyle gururlanıyor ve daha şimdiden Rudin'i sosyeteye nasıl tanıştıracağını düşünüyordu.

Yaşına başına karşın, ilk izlenimlerinde çocukça denilecek pek çok şey vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Aleksandra Pavlovna, Rudin'in konuşmalarından pek az şey anlıyordu, ama büyük bir hayranlık ve hoşnutluk içindeydi; kardeşi de öyleydi; Pandalevski, Darya Mihaylovna'ya bakıyor ve onu kıskanıyordu; Pigasov ise; "Sen paradan haber ver, ne akıllılar bulunmaz!" diye düşünüyordu.. Ama herkesten çok şaşkınlığa düşen Basistov'la Natala'ydı. Neredeyse Basistov'un soluğu kesilecekti; bütün bu süre içinde ağzını yaymış, gözlerini dört açmış, dinliyor, hem de ömründe kimseyi dinlememiş gibi dinliyordu; Natalya'nın ise, yüzünü bir pembelik kapladı, Rudin'e dikilen gözleri koyulaştı ve parladı.

Volıntsev ona:

- Ne güzel gözleri var! diye fısıldadı.

- Evet, güzel.

- Yazık ki elleri kocaman ve kırmızı.

Natalya hiçbir şey demedi.

Çay ikram ettiler. Konuşma daha genel bir nitelik almıştı, ancak Rudin ağzını açar açmaz ötekilerin hemen

susmaları, onun yarattığı etkinin gücünü anlamak için yetiyordu. Darya Mihaylovna, birdenbire Pigasov'a takılmak istedi. Yanına sokularak yavaşça:

- Niye susuyor ve yalnızca alaycı alaycı gülüyorsunuz? diye sordu. Onunla tartışmayı bir daha deneyin bakalım...

Ve onun yanıtını beklemeden, bir el işaretiyle Rudin'i çağırdı; Pigasov'u göstererek:

- Onun hakkında bilmediğiniz bir şey daha var, dedi; kadınlardan nefret edenlerden biridir; sözleriyle onlara durmadan sataşır durur; onu lütfen yola getirin.

Rudin ona, elinde olmaksızın biraz da yüksekten baktı., boyu, ondan iki baş daha yüksekti. Pigasov, hırsından az daha çarpılıyordu, hırçın yüzü kireç kesilmişti. Duraksayan bir sesle:

- Darya Mihaylovna yanılıyor, ben yalnızca kadınlara çatmıyorum; insan soyunun da pek büyük bir dostu değilim, dedi.

Rudin:

- İnsanlar konusunda sizin böyle kötü düşüncelere kapılmanıza yol açan nedir? diye sordu.

Pigasov dik dik onun gözlerine baktı:

- Olasıdır ki, içinde her gün biraz daha alçaklık keşfetmekte olduğum kendi yüreğimi inceleyişimdir. Başkalarını da kendime göre ölçüyorum. Bu belki de haksızlıktır, belki de ben başka insanlardan çok daha kötüyümdür; ama ne yapayım, alışkanlık!

Rudin:

- Anlıyor ve size acıyorum, dedi. Hangi soylu ruh

kendini aşağı görme coşkusunu duymamıştır? Ama, böyle içinden çıkılmaz bir durumda kalmak doğru değildir.

Pigasov:

- Ruhumun soylu olduğunu söylediğiniz için size çok teşekkür ederim, dedi; durumuma gelince, kötü değil; bundan kurtuluş yolu olsa bile, aramam.

- Bağışlayın, ama bu, gerçeği görmek ve onun içinde yaşamak isteğine karşılık, yalnızca onurun tatmini demektir.

Pigasov:

- Elbette! diye haykırdı, onur; bunu anlıyorum; umarım ki siz de anlıyorsunuzdur; herkes de anlar; ya gerçek., gerçek denen şey nedir? Neredeymiş bu gerçek?

Darya Mihaylovna söze karışarak:

- Durmadan yineliyorsunuz, bunu size anımsatırım, dedi.

Pigasov omuz silkti.

- Bundan ne çıkar? Soruyorum: gerçek nerededir? Düşünürler onun ne olduğunu bilmiyorlar. Kant, "İşte budur," diyor; Hegel ise, "Hayır, yalan söylüyorsunuz, gerçek o değil de budur," diyor.

Rudin, sesini yükseltmeden:

- Hegel' in bu konuda ne dediğini biliyor musunuz? diye sordu.

Pigasov konuşmasını coşkuyla sürdürerek:

- Yineliyorum; gerçek nedir., ben bunu anlayamıyorum. Bence, gerçek denen şey dünyada asla yoktur; yani adı var, kendi yoktur.

Darya Mihaylovna:

- Tüh, tüh! Sizi yaşlı günahkar sizi; böyle konuşmaktan nasıl da utanmıyorsunuz! Gerçek yok, ha? Bundan sonra dünyada ne diye yaşamalı?

Pigasov can sıkıntısıyla:

- Sanırım Darya Mihaylovna sizin için her olasılığa karşı gerçekten yoksun yaşamak, et suyu pişirmede pek usta olan aşçınız Stepan'dan yoksun yaşamaktan daha kolaydır, dedi. Gerçek de nenize yarar, çok rica ederim, söyleyin? Ondan başınıza bone dikecek değilsiniz, ya!

Darya Mihaylovna:

- Şaka, özellikle kara çalmaya benzedikçe, hiç de yerinde bir yanıt sayılmaz, dedi.

Pigasov:

- Gerçek konusunda bir şey söyleyemem, ama doğru olan şey, belli ki, göze batıyor, dedi ve öfkelenerek bir yana çekildi.

Rudin ise onurdan söz etti ve çok ciddi konuştu. O, onuru olmayan bir insanın aşağılık bir yaratık, onurunsa dünyayı yerinden oynatabilecek bir Arşimed kaldıracı olduğunu; ama aynı zamanda atlının atını yönettiği gibi, ancak onuruna egemen olabilen kimsenin insan adını taşımayı hak ettiğini; kendi kişiliğinden özveride bulunan kimsenin...

Sonuç olarak da:

- Bencillik, kendini öldürmedir, dedi; bencil insan, tek başına kalmış, meyvesiz bir ağaç gibi kurur gider; ama onur gelişime doğru bir eğilim olarak, yüksek olan her şeyin kaynağıdn... Evet! İnsan, kişiliğine kendini gösterme olanağını vermek için, içindeki inatçı bencilliği ezmelidir.

Pigasov, Basistov'a dönerek:

- Bana biraz kaleminizi verebilir misiniz? dedi.

Basistov, Pigasov'un kendisinden ne istediğini hemen anlayamadı.

Ve sonunda:

- Kalemi ne yapacaksınız? dedi.

- Bay Rudin'in şu son tümcesini bir yere yazmak istiyorum. Yazmazsam unutur giderim. Böyle güzel sözler! Şunu kabul edin ki, briçteki büyük işleme eş değerdedir.

Basistov coşkuyla:

- Öyle şeyler var ki, bunlarla alay edip eğlenmek günahtır, Afrikan Semeniç! dedi ve Pigasov'a arkasını döndü.

Bu arada Rudin, Natalya'nın yanına yaklaştı. Kız ayağa kalktı; yüzünde şaşkınlık vardı.

Natalya'nın yanında oturan Völmtsev de ayağa kalktı.

Rudin, gezgin bir prens tavrıyla, yumuşak ve okşayıcı bir sesle:

- Şurada bir piyano görüyorum, dedi. Acaba siz mi çalıyorsunuz?

Natalya:

- Evet, ama pek de iyi çalamıyorum, diye yanıt verdi:

- Bakın, Konstantin Diomidiç benden iyi çalar.

Pandalevski yüzünü çevirdi ve sırıttı.

- Bunu boşuna söylüyorsunuz, Natalya Alekseyevna; siz de benden hiç aşağı kalmazsınız!

Rudin:

- Schubert'in "Erlkönig"ini biliyor musunuz? diye sordu.

Darya Mihaylovna:

- Bilir, bilir! diye seslendi. Oturun, Constantin... Dimitriy Nikolayiç müzik sever misiniz?

Rudin hafifçe başını eğdi, dinlemeye hazırlanıyormuş gibi, parmaklarıyla saçlarını sıvazladı.

Pandalevski çalmağa başladı.

Natalya, piyanonun yanında tam Rudin'in karşısında durdu. Piyanonun daha ilk sesinde, Rudin'in yüzünde gülümseme belirdi. Koyu mavi gözleri boşlukta dolaşıyor, ara sıra da Natalya'ya takılıyordu. Pandalevski bitirmişti.

Rudin bir şey söylemedi, açık duran pencereye yaklaştı. Bahçenin üzerinde hoş kokulu bir duman tabakası, yumuşacık bir örtü gibi duruyordu; çevredeki ağaçlar uykulu bir serinlik yayıyordu. Yıldızlar hafifçe parıldıyor, yaz gecesi okşuyor ve kendini okşatıyordu. Rudin karanlık bahçeye baktıktan sonra, pencereye arkasını döndü.

- Bu müzik, bu gece., diye söze başladı; bana, Almanya'da geçen üniversite yaşamımı, toplantılarımızı, serenatlarımızı anımsattı.

Darya Mihaylovna:

- Almanya'da bulundunuz mu? diye sordu.

- Bir yıl Heidelberg'de, bir yıl kadar da Berlin'de kaldım.

- Üniversite öğrencisi gibi mi giyinirdiniz? Orada üniversitelilerin başka bir kılıkla gezdiklerini söylüyorlar.

- Heidelberg'de mahmuzlu kocaman çizmeler ve kaytanlı Macar işi ceketler giyer, saçlarımızı da omuzlarımıza dek uzatırdık. Berlin'deyse üniversite öğrencileri herkes gibi giyinirler.

Aleksandra Pavlovna:

- Bize üniversitedeki öğrencilik yaşamınızdan bir şeyler anlatın, dedi.

Rudin anlatmaya başladı. Pek de iyi anlatamıyordu. Betimlemeleri yeterince renkli değildi. Güldürmesini de beceremiyordu. Bununla birlikte Rudin kendi serüvenlerini anlatırken, çabucak eğitimin, bilimin önemiyle ilgili genelleşmiş görüşlere, üniversitelere ve genel olarak üniversite yaşamına geçti. Geniş, cüretli çizgilerle görkemli bir tablo çizdi. Hepsi dikkat kesilmiş, onu dinliyorlardı. Anlatışı ustaca ve sürükleyici olmakla birlikte, pek de açık değildi. Konuşmasındaki bu belirsizlik, sözlerine özel bir güzellik veriyordu.

Rudin'in kafasındaki düşüncelerin çokluğu, onun tam ve açık açık konuşmasına engel oluyordu. Betimlemeler betimlemeleri izliyor; kimileyin beklenmedik derecede cüretli, kimileyin şaşırtacak denli doğru karşılaştırmalar arka arkaya sıralanıyordu. Deneyimli bir söylevcinin kendisini hoşnut bırakan titizliğiyle konuşmuyordu ama, sabırsız konuşmasından esin fışkırıyordu. Sözcükleri aramıyordu; onlar kendiliğinden, özgürce ve uysallıkla ağzına geliyor ve her sözcük, sanki doğrudan doğruya ruhundan akıyormuş gibi kesin kanısının ateşiyle yanıyordu. Rudin, neredeyse en yüksek gizleri biliyordu; söylevin müziğine erişmişti. Yüreğinin bir teline vurmakla, öbür tellerin hepsini de belirsiz olarak titreterek sesler çıkartmasını biliyordu. Dinleyicilerin, belki de o sırada neden söz edildiğini tam anlamıyla kavrayamıyorlardı; ama göğüsleri heyecanla kabarıyor, gözlerinin önünde ışıklı bir şeyler parıldamaya başlıyordu.

Rudin'in bütün düşünceleri geleceğe yönelmiş görünüyordu; bu da, düşüncelerine bir hız ve gençlik katıyordu.

Pencerenin yanında durmuş, hiç kimseye bakmadan konuşuyordu; herkesin kendisine karşı gösterdiği dikkat ve ilgiden, genç kadınların yakınlığından ve gecenin güzelliğinden esinlenerek, duygularının akışına kapılarak, söz güzelliğine, şiire dek yükselmişti. Sesinin dingin ve anlamlı tonu çekiciliğini büsbütün artırıyordu; ağzından sanki kendisinin de beklemediği daha yüksek birinin sözleri çıkıyordu... Rudin insanın ölümlü yaşamına sonsuzluk veren şeylerden söz ediyordu.

Konuşmasını şöyle bitirmişti:

- Bir İskandinav masalı anımsarım: Çar, komutanlarıyla karanlık bir sundurmanın altında, ocağın karşısında oturuyormuş. Bir kış gecesiymiş. Birdenbire pek büyük olmayan bir kuş, açık kapıların birinden girip ötekinden çıkmış. Çar, bu kuşun geçişini insanların dünyadaki yaşamlarına benzetmiş ve "Karanlıktan geldi, karanlığa gitti; sıcakta ve aydınlıkta pek az kalabildi," demiş... Komutanların en yaşlısı, "Haşmetmeap, bu kuş karanlıkta da yok olmaz, yuvasını bulur," diye yanıt vermiş... Bizim yaşamımız da bunun gibi hızlı ve değersizdir; ama büyük olan her şey insanlar aracılığıyla yapılmaktadır. Bu yüksek güçlerin aracı olmak düşüncesi, insanın bütün öteki sevinçlerinin yerine geçmelidir; ölümde bile insan, yaşamını ve kendi yuvasını bulacaktır.

Rudin sustu, elinde olmadan bir utancın gülüşüyle başını eğdi.

Darya Mihaylovna hafif sesle Rudin'e:

- *Vous etes un poete,* dedi.

Pigasov bir yana, oradakilerin hepsi, içlerinden Darya Mihaylovna gibi düşünüyorlardı. Rudin'in uzun söylevinin sonunu beklemeden, sessizce şapkasını aldı ve çıkarken, kapının yanında duran Pendalevski'ye:

- Hayır! Ahmakların yanına gideceğim, dedi.

Ama, kimse onu alıkoymadı ve orada olmayışının ayrımına da varmadılar.

Uşaklar akşam yemeğini getirdiler, yarım saat sonra da konukların hepsi dağıldı. Darya Mihaylovna, Rudin'e yatıya kalmasını da rica etti. Kupanın içinde kardeşiyle birlikte eve dönerken, Aleksandra Mihaylovna, birkaç kez göğüs geçirerek, Rudin'in olağanüstü zekâsına şaşmaya başladı. Volıntsev de onun düşüncelerini kabul ediyordu; ancak anlatışının kimi zaman biraz karanlık olduğunu söyledi., sonra da, düşüncesini açıklamak ister gibi, 'yani pek de inandırıcı olmadığı'm ekledi; ama yüzünü karanlık bir anlatım kapladı, kupanın köşesine dikilen gözleri daha da hüzünlü görünüyordu.

Pandelevski, ipek işlemeli askılarını çıkarıp yatmaya hazırlanırken, işitilebilecek gibi bir sesle "Çok usta adam!" dedi ve oda hizmetçisine sert bir bakışla baktıktan sonra, gitmesini buyurdu. Basistov bütün gece uyumadı ve soyunmadı da; sabaha dek Moskova'daki bir arkadaşına mektup yazdı; Natalya da soyunup yatağa girdiyse de bir dakika uyumadı; gözlerini bile kırpmadı. Başını avucuna dayamış, gözlerini karanlığa dikmişti; damarları belirgin atıyor, sık sık ve derin derin göğüs geçiriyordu.

IV

Ertesi sabah, Rudin daha giyinirken, Darya Mihaylovna'nın gönderdiği bir uşak, onu, çalışma odasında kendisiyle birlikte çay içmeye çağırdığını söyledi. Rudin, ev sahibi hanımı odasında yalnız buldu. Darya Mihaylovna onu pek nazik karşıladı, geceyi nasıl geçirdiğini sordu, çayını kendi eliyle koydu, şekerinin yetip yetmediğini de sordu, sigara ikram etti ve kendisiyle nasıl olup da şimdiye dek tanışmadığına şaştığını iki kez üst üste yineledi. Rudin ondan biraz uzakça oturmuştu; ama Darya Mihaylovna, kendi oturduğu koltuğun yakınında duran küçücük bir pufu gösterdi, kendi de hafifçe o yana eğilerek, ona ailesi, niyetleri, tasarıları konusunda sorular sormaya başladı. Darya Mihaylovna gelişigüzel konuşuyor, söylenenleri dalgın dalgın dinliyordu; ama Rudin, onun üstüne düştüğünü ve hattâ yaltaklandığını çok iyi anlıyordu. Bu sabah görüşmesini boşuna düzenlememiş; boş yere, yalın ama zarif *a la madame Recamier* giyinmemişti! Bununla birlikte, çok geçmeden Darya Mihaylovna ona sorular sormaktan vazgeçerek, kendisinden, gençliğinden, tanıştığı kimselerden söz etmeye başladı. Rudin, onun bu çene çalmaların', ilgiye

le dinliyordu; tuhaftır ama, Darya Mihaylovna kimden söz ederse etsin, ön planda hep kendisi oluyordu, yalnızca kendisi; söz ettiği kimse de küçülüyor ve ortadan yitiyordu. Bununla birlikte Rudin, Darya Mihaylovna'nın falan yüksek memura neler söylediğini, filan ünlü şair üzerindeki etkisini de ayrıntılarıyla öğrenmişti. Darya Mihaylovna'nın anlattıklarına bakılırsa, şu son yirmi beş yılın en tanınmış kişileri, düşlemlerinde yalnızca onunla tanışmayı ve onun iyilikseverliğinden yararlanmayı düşünmüşlerdir. Onlardan sıradan bir biçimde heyecanlanmadan ve övmeden, kendi uşaklarından söz eder gibi konuşur, kimilerini de acayip yaratıklar diye nitelerdi. Onlardan, değerli bir taşı süsleyen zengin bir çerçeve gibi söz eder; adları, asıl adın (yani Darya Mihaylovna'nın adının çevresinde) parlak bir çerçeve oluştururlardı.

Rudin sigarasını tüttürerek dinliyor, susuyor ve çenesi çözülmüş olan hanımefendinin konuşmasına ancak arada sırada kimi düşüncelerini katıyordu. Rudin konuşmasını sever ve iyi konuşurdu. Uzun uzadıya konuşmaya pek dayanamazdı, ama dinlemesini de bilirdi. Başkasının anlattıklarını o kadar seve seve ve onu yüreklendirircesine dinlerdi ki, daha baştan korkutmadığı kimseler, onun yanında hiç çekinmeden içlerini dökerlerdi. Çok iyi yürekliydi; bu özel duygu, kendilerini başka insanlardan üstün duyumsamaya alışkın olan insanlardaki iyi yüreklilikti. Tartışmalarında, karşısındakine pek az söz söyleme hakkı verir; onu, ateşli, coşkun konuşmasıyla sürükler, ezerdi.

Darya Mihaylovna Rusça konuşuyordu. Ana dilini iyi bilmekle böbürlenirdi, ama konuşmasında sık sık yanlış

kullanımlara ve Fransızca sözcüklere raslanırdı. Halk dilini başka bir amaçla kullanır; ne var ki bu alanda her zaman başarı sağlayamazdı. Rudin'in kulağı, Darya Mihaylovna'nın ağzından çıkan sözlerden hiç de rahatsız olmuyordu; ama bunun ayrımına varacak duyarlıkta da değildi.

Darya Mihaylovna sonunda yoruldu, başını koltuğun arka yastığına yaslayarak, gözlerini Rudin'c dikti ve sustu.

Rudin, ağır ağır konuşmaya başladı:

- Ben şimdi, sizin neden her yaz köye geldiğinizi anlıyorum, dedi. Bu dinlenme sizin için zorunludur; başkentteki yaşamdan sonra köyün sessizliği sizi canlandırıyor, güçlendiriyor. Doğanın güzellikleri karşısında derin bir sevgi duyduğunuza eminim.

Darya Mihaylovna Rudin'i göz ucuyla süzdü.

- Doğayı., evet., evet, kuşkusuz., pek çok seviyorum; ama biliyor musunuz Dimitriy Nikolayiç, köyde de insansız olmuyor. Buradaysa hiç kimseler yok. Buranın başta gelen akıllısı, Pigasov'dur.

Rudin:

- Şu dünkü, yaşlı küskün mü? diye sordu.

- Evet, ama köyde o da işe yarıyor; hiç değilse ara sıra insanı güldürüyor.

Rudin karşı çıkarak:

- O, aptal bir adam değil, dedi; ama yanlış yola sapmış. Bilmiyorum, Darya Mihaylovna. benimle aynı düşüncede misiniz, ama olumsuzlukta, her şeyi bütünüyle yadsımakta hiç de mutluluk yoktur. Her şeyi yadsımakla, siz de kolayca akıllı bir adam yerine geçebilirdiniz; bu,

bilinen bir hiledir. Saf kimseler, sizin yadsıdığınız şeyden daha değerli olduğunuz yargısına hemen varmaya hazırdırlar. Buysa, çoğu kez, gerçek değildir. Önce, insan her şeyde bir kusur bulabilir; ikincisi de, ciddi konuşuyorsanız sizin için daha kötü olur; çünkü, her şeyi yadsımaya yönlendirilen zekânız kısırlaşır, kurur. Onurunuzu doyururken, düşüncenin gerçek zevklerinden yoksun kalırsınız; o zaman da yaşam, yaşamın özü, sizin yüzeysel ve zehirli görüşlerinizden sıyrılarak, sürekli şuna buna saldırmak ve çevrenizdekileri güldürmekten başka bir şey olmayacaktır; eleştirmek, azarlamak, ancak seven bir kimsenin hakkıdır.

Darya Mihaylovna:

- *Voilá M.Pigasov enterré,* dedi. Kimin ne olduğunu anlamakta nasıl da ustasınız! Bununla birlikte, Pigasov sizi anlayamazdı. O yalnızca kendisini sever.

Rudin sözünü keserek:

- Kendisini de, başkalarını da azarlamak hakkını kazanabilmek için eleştiriyor, dedi.

Darya Mihaylovna güldü.

- Yani... nasıldı... iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına. Ya Baron için ne düşünüyorsunuz?

- Baron için mi? iyi bir adam, iyi yürekli; bilgili de.. ama özyapısı güçlü değil., o da ömrü boyunca yarı bilgin, yarı sosyete adamı olarak kalacak; yani bir hevesli ya da daha kestirme söylemek gerekirse, hiç., oysa yazık!

Darya Mihaylovna:

- Ben de aynı düşüncedeyim, dedi. Makalesini okudum... *Entre nous... cela a, assez peu de fond.*

Biraz sustuktan sonra Rudin:

- Burada sizden başka kimler var? diye sordu.

Darya Mihaylovna serçe parmağıyla sigarasının külünü silkerek:

- Başka kimseler yok gibi. Dün gördüğümüz Lipina, Aleksandra Pavlovna çok sevimlidir, işte o kadar. Kardeşi de çok iyi bir insandır, *un parfait honnête homme.* Prens Garin'i biliyorsunuz. Hepsi bu kadar. Daha iki üç komşu var, ama onlar da hiçbir şey değildirler. Ya yapmacıktan pek gücenirler ya da kendilerini dev aynasında görürler; ya insanlardan kaçıp dururlar, ya da bir bakarsınız, yerli yersiz senlibenli davranırlar. Hanımefendi denebilecek kadın göremiyorum. Bir komşumuz daha var, çok okumuş; bilgili bir adam olduğunu bile söylüyorlar; ama çok garip ve düşlemci bir adam. *Alexandrine* onu tanıyor ve bana kalırsa, ona karşı pek de kayıtsız değil... işte onunla ilgilenebilirsiniz, Dimitriy Nikolayiç; sevimli bir yaratık; biraz olgunlaşması gerek; kesinlikle onu biraz olgunlaştırmalı!

Rudin:

- Çok sevimli bir bayan, dedi.

- Çocuk gibidir, Dimitriy Nikolayiç, o tam bir çocuktur. Evlenmişti, mais c'est tout comme... Ben erkek olsaydım, ancak böyle kadınlara âşık olurdum.

- Öyle mi?

- Kesinlikle. Böyle kadınlar, hiç olmazsa tazedirler, tazeliğe kolayca öykünülemez.

Rudin:

- Başka her şeye öykünülebilir mi, dersiniz dedi ve güldü; buysa onda az görülür bir haldi. Gülerken, yüzü tu-

haflaşıyor; hemen hemen yaşlı bir görünüme bürünüyor; gözleri ufalıyor, burnu kırışıyordu...

- Şu, Bayan Lipina'nın kendisine karşı pek de kayıtsız olmadığını söylediğiniz garip adam kim?

- Lejnev adında biri; Mihaylo Mihayliç Lejnev, buralı bir çiftlik sahibi.

Rudin şaşırıp kaldı ve başını kaldırdı.

- Mihaylo Mihayliç Lejnev mi? diye sordu, komşunuz mu?

- Evet. Onu tanıyor musunuz?

Rudin sustu; sonra koltuğun saçaklarını çekiştirerek:

- Onu eskiden, çok eskiden tanırdım, dedi; zengin bir adamdı galiba?

- Evet, zengin., ama çok kötü giyiniyor ve bir çiftlik kâhyası gibi, sıradan bir arabayla gidip geliyor. Onu kendime alıştırmak istiyordum; akıllı bir adam olduğunu söylüyorlar. Onunla bir işim var. Biliyorsunuz, yurtluğumu kendim yönetiyorum.

Rudin başını eğdi.

Darya Mihaylovna:

- Evet, doğrudan doğruya kendim, dedi, çiftliğime hiçbir yabancı saçmalığını sokmuyorum. Kendi Rus yöntemlerime bağlı kalıyorum.

Sonra eliyle çevreyi göstererek:

- Gördüğünüz gibi, işler sanırım pek de kötü gitmiyor, diye ekledi..

Rudin saygılı bir tavırla konuşmaya başladı:

- Kadınlardaki pratik zekâyı yadsıyanların çok haksız olduklarına her zaman inanmışımdır, dedi.

Darya Mihaylovna hoş bir gülümsemeyle:

- Çok hoşgörülüsünüz, diye fısıldadı; ama bir şey söylemek istiyordum. Ne diyorduk? Ha, evet! Lejnev'den söz ediyorduk. Onunla bir toprak ayırma işimiz var. Birkaç kez buraya çağırdım; bugün bile kendisini bekliyorum, ama o, Allahlık adamın biri, gelmiyor. Garip bir adam!

Kapının önündeki perde hafifçe açıldı; uzun boylu, kırlaşmış, dazlak kafalı, siyah fraklı, beyaz boyunbağlı, beyaz yelekli uşak içeri girdi.

Darya Mihaylovna:

- Ne o? diye sordu, hafifçe Rudin'e dönerek alçak bir sesle, *n 'est ce pas, comme il ressemble â Canning?* dedi.

Uşak:

- Mihaylo Mihayliç Lejnev gelmişler, dedi, içeri alalım mı?

Darya Mihaylovna:

- Aman Tanrım! diye haykırdı; iyi adam sözünün üzerine gelir derler ya!.. Çağır, gelsin!

Uşak dışarı çıktı.

- Ne tuhaf adam, sonunda geldi, ama pek de saatinde gelmedi; konuşmamızı yarıda bıraktırdı.

Rudin yerinden kalktıysa da Darya Mihaylovna onu alıkoydu.

- Nereye? Sizin yanınızda da konuşabiliriz. Pigasov gibi bunun da nasıl bir adam olduğunu bilmenizi istiyorum. Biz konuşurken, *vouz gravez comme avec un burin,* lütfen kalın.

Rudin bir şey söylemek istiyordu; ama ne düşündüyse gitmedi, kaldı.

Okurun artık tanımakta olduğu Mihaylo Mihayliç odaya girdi. Sırtında gene o her zamanki gri palto vardı. Güneşten yanmış ellerinde de gene o eski kasketini tutuyordu. Darya Mihaylovna'yı serbestçe eğilerek selamladı ve çay masasına yaklaştı.

Darya Mihaylovna:

- E, Mösyö Lejnev; sonunda bizi onurlandırabildiniz, dedi. Rica ederim, oturun, işittiğime göre, bu beyle tanışıyormuşsunuz, diye Rudin'i gösterdi.

Lejnev, Rudin'e baktı ve yüzüne tuhaf bir gülümseme geldi. Hafifçe eğilerek:

- Bay Rudin'i tanıyorum, dedi.

Rudin, hafif bir sesle:

- Üniversitede birlikteydik, dedi ve gözlerini yere indirdi.

Lejnev, soğuk bir edayla:

- Sonraları da karşılaştığımız oldu, dedi.

Darya Mihaylovna, ikisine de şaşkınlıkla baktı ve Lejnev'e oturmasını rica etti. Adam, oturdu.

- Toprak sınırlarının saptanması işi için mi beni çağırıyordunuz? diye söze başladı.

- Evet, toprak sınırlarının saptanması için; ama zaten sizi görmek de istiyordum. Değil mi ya, yakın komşuyuz, neredeyse akraba sayılırız.

Lejnev:

- Çok teşekkür ederim, dedi; ama toprağı ölçme işine gelince, kahyanızla o işi tamamladık; onun önerilerinin tümünü kabul ediyorum.

- Biliyorum.

- Yalnız, kahyanız bana, sizinle yüz yüze görüşmeden kâğıtların imzalanamayacağmı söylemişti.

- Evet, benim yöntemim böyle. Ha, unutmadan sorayım, şu sizin köylülerin hepsi vergili midirler?

- Evet efendim.

- Toprak sınırlandırma işiyle kendiniz mi ilgileniyorsunuz? Bu, takdir edilecek bir şey.

Lejnev:

- işte, bunun için sizinle görüşmeye de kendim geldim, dedi.

Darya Mihaylovna güldü.

- Geldiğinizi görüyorum, ama bunu öyle bir sesle söylüyorsunuz ki.. Sanırım canınız buraya gelmeyi pek de istemiyordu.

Lejnev ağır ağır konuşarak:

- Ben hiçbir yere gitmiyorum, dedi.

- Hiçbir yere mi? Ya, Aleksandra Pavlovna'ya da mı gitmiyorsunuz?

- Onun kardeşiyle çoktan beri tanışırız da.

- Kardeşiyle! Ne yapalım, ben hiç kimseyi zorlayacak değilim... Kusuruma bakmayın Mihaylo Mihayliç, ama yaşça büyüğünüz olduğum için size çıkışabilirim; böyle tek başına yaşamak da ne oluyor yani? Evimden mi hoşlanmıyorsunuz? Yoksa... benden mi?

- Sizi tanımıyorum, Darya Mihaylovna, bunun için hoşuma gitmemeniz söz konusu olamaz. Eviniz de pek güzel; ancak şunu açık söyleyeyim ki, ben kendimi sıkmaktan hoşlanmam. Giyilebilecek bir frakım yok, eldivenim yok; sonra sizin çevrenizden bir kimse de değilim.

- Doğuşunuz ve terbiyeniz bakımından benim çevremin içindesiniz, Mihaylo Mihayliç! *Vous etes des nötres.*

- Doğuş ve terbiye başka şeyler, Darya Mihaylovna! Sorun bu değil...

- İnsan, insanlar arasında yaşamalı Mihaylo Mihayliç! Diyojen gibi, fıçı içinde yaşanırını?

- Her şeyden önce, orada o, çok rahatmış... Hem sonra, benim insanlar arasında yaşamadığımı nereden biliyorsunuz?

Darya Mihaylovna dudağını ısırdı.

- O başka konu! Tanıştığınız kimseler arasında bulunmak onuruna ulaşamadığımdan, bana bu konuda üzülmekten başka bir şey kalmıyor.

Rudin söze karışarak:

- Sanırım, Mösyö Lejnev takdire değer olan özgürlükseverlik duygusunu epey abartıyor, dedi.

Lejnev yanıt vermedi; Rudin'e yalnızca şöyle bir baktı. Ortalığa, kısa süren bir sessizlik çöktü.

Lejnev ayağa kalkarak:

- Demek ki işimize artık tamamlanmış gözüyle bakabilir ve kahyanıza kâğıtları bana göndermesini söyleyebilirim, diye söze başladı.

- Söyleyebilirsiniz., gerçi, açık söyleyeyim, pek de iyiliksever değilsiniz... Aslında bu öneriyi geri çevirmem daha doğru olurdu.

- Ama toprak sınırlandırma işi, benden çok sizin için kazançlı.

Darya Mihaylovna omuz silkti:

- Demek, evimde kahvaltı bile etmek istemiyorsunuz? dedi.

- Çok teşekkür ederim; hiç kahvaltı etmem, zaten eve hemen dönmek zorundayım.

Darya Mihaylovna ayağa kalktı, pencereye doğru giderek:

- Sizi alıkoyacak değilim; buna hakkım yok, dedi.

Lejnev eğilerek selam verdi.

- Güle güle Mösyö Lejnev! Sizi rahatsız ettiğim için beni bağışlayın.

Lejnev:

- Aman efendim, ne demek? dedi ve çıktı.

Darya Mihaylovna, Rudin'e:

- Nasıl buldun? diye sordu. Onun garip adamın biri olduğunu duymuştum, ama bu, her türlü garipliğin üstünde bir şey!

Rudin:

- Onda da Pigasov'un hastalığı var, dedi, yani özgün olma hastalığı. Öteki Mefisto'ya, beriki de sineklere benzemeye çalışıyor. Bütün bu davranışlarında daha çok bencillik, daha çok onurlu görünme kaygısı var; bu davranışlarda, gerçeğin ve sevginin payı pek az.. Bu da bir tür hesaptır. Biri onu görünce, adamın ne yetenekleri var ama kullanmıyor, desin diye. Herif kayıtsızlık ve tembellik maskesini suratına geçirmiş. Oysa, biraz dikkatlice bakarsanız, onda hiçbir yetenek olmadığını görürsünüz.

Darya Mihaylovna:

- *Et de deux!* diye mırıldandı. İnsanları değerlendirmede pek yamansınız. İnsan sizden gizlenemez.

Rudin:

_ Öyle mi diiç'ını'iyorsun»/' <^Hi ama i ejnev konusunda konuşmasam daha iyi ederdim. Onu severdim, bir arkadaş gibi severdim., ancak sonraları, bir takım anlaşmazlıklar yüzünden...

- Kavga mı ettiniz?

- Hayır. Ama birbirimizle ilgimizi kestik; hem de, sanırım sonsuza dek...

- Evet, ondan olacak; dikkat ettim, burada bulunduğu sürece siz sanki kendinizde değildiniz.. Bununla birlikte, bu sabah beni görmeye geldiğiniz için size çok teşekkür ederim. Zamanımı pek hoş geçirdim; ama her şeyi kararında bırakmalı. Sizi kahvaltıya dek özgür bırakıyorum; kendim de işlerimle ilgileneceğim. Sekreterim, onu görmüştünüz, *Constantin, c 'est lui qui est mon secretaire,* sanırım beni bekliyordun Size salık veririm; iyi hizmet etmesini çok seven bir gençtir; size dc çok hayran. Yine görüşelim, *eher* Dimitri Nikolayiç! Beni sizinle tanıştırdığı için, barona bilseniz ne kadar teşekkür borçluyum!

Daryâ Mihaylovna, elini Rudin'c uzattı. Rudin, bu eh önce sıktı, sonra da dudaklarına götürdü, hole çıktı, holden taraçaya geçti; ve taraçada Natalya'ya rasladı.

V

Darya Mihaylovna'nın kızı Natalya Alekseyevna, ilk bakışta insanın hoşuna gitmeyebilirdi. Henüz gelişmemişti; zayıf, esmer bir vücudu, hafif kamburca bir duruşu vardı. Ama yüzü güzel ve düzgündü; yalnızca on yedi yaşındaki bir kız için biraz da büyük sayılabilirdi. Hele ince ve ortadan kırılmış gibi duran kaşlarının üstündeki düz ve temiz alnı pek güzeldi. Az konuşurdu, konuşulanları dinler, dikkatle ve göz kırpmadan (sanki her şeyin hesabını vermek ister gibi) bakardı. Çoğu kez kıpırtısız durarak, ellerini salıverir ve düşünceye dalardı; o zaman yüzünde düşüncelerinin iç çatışmaları belirirdi... Dudaklarında ancak anlaşılabilen bir gülümseme görünür ve silinir; büyük, koyu gözleri hafifçe açılırdı. Matmazel Boncourt da ona hemen *"Qu 'avez-vous? "* diye sorar ve çıkışmaya başlar, genç bir kızın böyle düşünceli ve dalgın durmasının ayıp olduğunu söylerdi. Ama Natalya dalgın değildi; tam tersine, derslerine çok dikkat eder, severek okur ve çalışırdı. Duygulan derin ve güçlüydü, ama bunları gizlerdi; çocukluğunda pek az ağlayan bu kızın, şimdi bile göğüs geçirdiği pek enderdi. Ancak bir şeye gücendiğinde yüzü hafifçe so-

iardı. Annesi onu iyi huylu, aklı başında bir kız sayar, şaka olarak ona. *"Mart honnete komme de fille* "derdi Ama zekâsı ve yetenekleri konusunda pek de olumlu düşünmü yordu. "Benim talihime, Nataşam soğuk bir kızdır," diyordu, "Bana çekmemiş... Daha iyi. O mutlu olacak!" Darya Mihaylovna yanılıyordu; kızlarını iyi anlayan anneler, binde birdir.

Natalya, Darya Mihaylovna'yı seviyor, ama ona tümüyle güvenmiyordu.

Darya Mihaylovna kendisine bir gün:

- Benden saklayacak bir şeyin yok; olsaydı, saklardın., sen aklı başında bir kızsın, demişti.

Natalya, annesinin yüzüne baktı: "Sanki, insanın niye aklı başında olmasın," der gibi düşündü.

Rudin kendisine taraçada rasladığı sırada, o, Matmazel Boncurt ile birlikle, şapkasını giymek üzere odaya giriyordu. Bahçeye çıkacaklardı. Sabah çalışmaları bitmişti. Ona çoktan beri küçük bir öğrenci kız gibi davranmaktan vazgeçmişlerdi; Matmazel Boncourt ona artık mitoloji ve coğrafya dersleri vermiyordu; ama, Natalya her sabah eğitmeninin yanında tarihsel yapıtlar ve gezi kitapları gibi ibret alınacak kitaplar okumak zorundaydı. Bunları, Darya Mihaylovna sanki kendi özel düşüncesine uyarak seçerdi. Aslına bakılırsa, Petersburg'daki Fransız kitapçının gönderdiği her şeyi, doğallıkla Dumas-Fils'in ve Komp'un romanları dışında, Natalya'ya verirdi. Bu romanları da Darya Mihaylovna kendi okurdu. Natalya tarihsel kitaplar okurken. Matmazel Boncourt gözlüklerinin ardından özellikle ciddi ve yüzünü ekşiterek bakardı; bu

yaşlı Fransız kızının anlayışına göre, bütün tarihsel kitaplar ayıp şeylerle doluymuış, gerçekten kendisi eski zamanın büyüklerinden yalnızca Kambiz'i, daha yeni zamanlardan da XIV Louis'yi ve hiç sevmediği Napoléon'u biliyordu. AmaNatalya, Matmazel Boncourt'un varlığından haberi bile olmadığı kitapları da okuyor; Puşkin'i baştan başa ezbere biliyordu.

Rudin'le karşılaşınca, Natalya hafifçe kızardı. Rudin, ona:

- Gezmeye mi gidiyorsunuz? diye sordu.

- Evet. Bahçeye gidiyoruz.

- Ben de gelebilir miyim?

Natalya Matmazel Boncourt'a baktı.

Yaşlı kız ivedilikle:

- *Mais certainement monsieur, avec plaisir,* diye yanıtladı.

Rudin şapkasını aldı ve onlarla yürüdü.

Rudin'le aynı patikada yürümek Natalya'nm önce tuhafına gidiyordu; sonradan buna biraz alışır gibi oldu. Rudin, ona nelerle ilgilendiğini, köyü nasıl bulduğunu sormaya başladı. Gerçi kız yanıt verirken sıkılmıyor değildi, ama sık sık kapıldığı utangaçlık duygusunu duymadan yanıt veriyordu. Yüreği pır pırdı.

Rudin, ona yan gözle baktı ve:

- Köyde canınız sıkılmıyor mu? diye sordu.

- Hiç insan köyde sıkılır mı? Burada oluşumuzdan ben çok hoşnutum. Burada çok mutluyum.

- Mutlu musunuz? Ama bu sözcüğü bilerek kullanmalı. Her neyse... daha çok gençsiniz de...

Rudin bu sonuncu sözcüğü tuhaf bir sesle söyledi; Natalya'yı kıskanıyor mu, yoksa ona acıyor muydu, belli değildi.

- Evet gençlik! diye ekledi, bilimin bütün amacı, gençliğin bedavadan elde ettiğini elde etmektir.

Natalya, Rudin'e dikkatle baktı; ne dediğini anlamamıştı.

- Bugün bütün sabah annenizle konuştum; olağanüstü bir kadın. Bütün şairlerimizin onun dostluğuna neden değer verdiklerini anlıyorum.

Biraz sustuktan sonra:

- Ya siz, şiir sever misiniz? diye ekledi.

Natalya, "Beni sınava çekiyor," diye düşünerek hafif bir sesle:

- Evet, çok seviyorum, dedi.

- Şiir, tannlann dilidir. Ben de çok severim; ama şiir, yalnızca dizelerde bulunmaz; o her yere dökülmüştür, çevremizdeki her şeye de.. Şu ağaçlara bakın, şu gökyüzüne her yerden güzellik ve yaşam fışkırıyor; güzellikle yaşamın olduğu her yerde şiir de vardır. Gelin şu sıraya oturalım...

Sonra:

- Bilmem neden ama, bana öyle geliyor ki, birbirimize alıştıktan sonra (gülümseyerek kızın yüzüne baktı) sizinle arkadaş oluruz. Siz ne dersiniz? diye sordu.

Natalya gene:

"Benimle küçük bir kızmışım gibi konuşuyor," diye düşündü ve ne söyleyeceğini bilemeden:

- Köyde uzun zaman kalmak niyetinde misiniz? diye sordu.

- Bütün yaz, güz ve belki kışın da kalacağım. Biliyorsunuz, zengin bir adam değilim; işlerim alt üsı oldu, hem oradan oraya taşınmaktan da bıktım. Dinlenme zaman; geldi.

Natalya şaşırmıştı; çekinerek;

- Dinlenme zamanı mı? Bundan emin misiniz? diye sordu.

Rudin, yüzünü Nataiya'ya çevirerek:

- Bununla ne demek istiyorsunuz?

Kız, oldukça sıkılarak:

- Demek istiyorum ki, başkaları dinlenebilir; ama sizin., çalışmanız, yararlı olmaya çabalamanız gerek; bunu sız değil de kim yapacak?...

Rudin:

- Bu iltifatınıza teşekkür ederim, diye kızın sözünü kesti, yararlı olmak., söylemesi kolay! (Eliyle yüzünü sıvazladı.) Yararlı olmak! diye yineledi. Buna kesinlikle inansaydım bile, nasıl yararlı olabilirim? Kendi gücümden emin de olsaydım; içten ve benim gibi düşünen kimseleri nerede bulabilirdim?

Rudin omzunu öyle umutsuzca silkti ve başını o derece tasalı yere eğdi ki, Natalya, elinde olmadan, "Akşam dinlediğim, umut fışkıran o coşkulu sözler acaba kimindi?" diye kendi kendine sordu.

Rudin, birdenbire aslan yelesine benzeyen saçlarını silkerek:

- Ama, hayır, diye ekledi, bunlar saçma, siz haklısınız. Size teşekkür ederim Natalya Alekseyevna, size içtenlikle teşekkür ederim. (Nataiya kendisine niçin teşek-

kür edildiğini kesinlikle bilemiyordu.) Sözleriniz bana görevimi, yolumu göstermiş oldu... Evet, eyleme geçmeliyim. Yeteneğim varsa, onu saklamamalıyım; gücümü yalnızca sözcüklerle ve yararsız çene çalmalarla harcamamalıyım... Böylece, korkaklık ve tembelliğin ayıp, iş başarmanın zorunlu olduğu konusunda, suyun akışını andıran konuşmasına başladı. Pek güzel, ateşli ve inandırıcı konuşuyordu. Kendi kendisine sitemler yağdırıyor, yapılmak istenen bir şey hakkında önceden görüş bildirmenin, olgunlaşmakta olan meyveyi toplu iğneyle delmek olduğunu ve bunun boş yere güç yitirmekten başka bir şey olmadığını kanıtlıyordu. Soylu olan bir düşüncenin kesinlikle destekleneceğini; ama insanların, ya kendileri ne istediklerini bilmediklerinden ya da başkaları onları anlamak sıkıntısına katlanamadıkları için anlaşılamadan kaldıklarına kızı inandırmaya çalışıyordu. Uzun uzadıya konuştu ve bitirirken, Natalya Aleksevyevna'ya bir kez daha teşekkür etti. Hiç beklemeden elini sıkarak, siz çok hoş ve soylu bir varlıksınız! dedi.

Bu serbestlik Matmazel Boncourt'u şaşkınlık içinde bıraktı; kırk yıldan beri Rusya'da bulunmasına karşın, Rusçayı pek zor anlıyor ve Rudin'in ağzından hızla dökülen bu sözlerin güzelliğine şaşırıyordu. Ona sorarsanız, Rudin usta bir sanatçıydı; kendi anlayışına göre de, bu tür insanlardan göreneğe uymaları istenemezdi.

Eğitmen ayağa kalkarak, çabuk çabuk robunu düzeltmeye başladı ve Natalya'ya dönerek, eve dönme zamanı geldiğini, üstelik Monsieur Volinsoff'un (Volıntsev'in adını böyle söylüyordu) da kahvaltıya geleceğini söyledi.

Eve giden ağaçlı yollardan birine bakarak:

- İşte, o da geliyor! diye ekledi.

Gerçekten de Volıntsev, pek uzakta değildi.

Tutuk adımlarla yaklaştı, hepsini eğilerek selamladı, yüzünde bir acı anlatımıyla, Natalya'ya:

- Oh, ne güzel; dolaşıyorsunuz ha? dedi.

Natalya:

- Evet, dedi; artık eve dönüyorduk.

Volıntsev:

- Ya! dedi. Öyleyse gidelim.

Hep birlikte eve doğru yürüdüler.

Rudin, özellikle okşayıcı bir sesle, Volıntsev'e:

- Kentlinizin sağlığı nasıl? diye sordu. Akşam da kendisine karşı çok güleryüzlü davranmıştı.

- Çok teşekkür ederim, iyidir. Bugün belki de gelecek.. Yanınıza geldiğim sırada, sanırım bir şeyden söz ediyordunuz.

- Evet, Natalya Alekseyevna ile konuşuyorduk. Bende büyük etki uyandıran bir söz söyledi.

Volıntsev bu sözcüğün ne olduğunu sormadı. Hepsi derin bir sessizlik içinde Darya Mihaylovna'nın evine döndüler.

Öğleden önce, gene salonda toplanıldı. Ama Pigasov gelmedi. Rudin pek keyifli değildi; durmadan Pandaleveski'yi Beethoven'den bir şeyler çalmaya zorluyordu Volıntsev susuyor ve yere bakıyordu. Natalya annesinden ayrılmıyor, ya düşünceye ya da işe dalıyordu. Basistov gözlerini Rudin'den ayırmıyor, akıllıca bir şey söylemesini bekliyordu. Böylece geçen üç saat oldukça tekdüzeydi.

Aleksandra Pavlovna öğle yemeğine gelmedi. Volmtsev de masadan kalkar kalkmaz, yaylısının hemen koşulmasını buyurdu ve hiç kimseyle esenleşmeden sıvıştı.

Canı sıkılıyordu. Natalya'yı çoktan beri seviyor ve ona evlenme önerisinde bulunmaya hazırlanıyordu.. Ona karşı ilgi gösteriyordu ama yüreği sessizdi. Bunu açıkça görüyordu. Kıza, daha ince duygular duyurmayı ummuyor, onun kendisine alışarak sokulacağı anı bekliyordu. Kızı heyecana getirecek ne olabilirdi? Bu iki gün içinde onda ne gibi değişiklik görmüştü? Natalya, ona karşı gene eskisi gibi davranıyordu.

Natalya'nm huyunu belki de hiç bilmediği düşüncesi mi, onun kendisine karşı tahmin ettiğinden de yabancı olduğu düşüncesi mi içine işlemişti, kıskançlığı mı uyanmıştı, yoksa belli belirsiz kötü bir şey mi sezmeye başlamıştı. Kısacası, kendini nasıl avutmaya çalışırsa çalışsın, acı çektiği belliydi.

Kız kardeşinin yanına geldiğinde Lejnev'i orada bulmuştu.

Aleksandra Pavlovna ona:

- Niye böyle erken döndün? diye sordu.

- Ne yapayım, canım sıkıldı!

- Rudin orada mıydı?

- Oradaydı.

Volıntsev kasketini fırlattı ve oturdu.

Aleksandra Pavlovna hızla ona dönerek:

- Rica ederim Seryoja, bana yardım et de şu inatçı adamı (Lejnev'i göstererek) Rudin'in çok akıllı ve iyi bir konuşmacı olduğuna inandıralım.

Volıntsev bir şeyler mırıldandı.

Lejnev:

- Ben sizinle hiç tartışmıyorum ki, diye söze başladı. Rudin'in zekâsından ve konuşma gücünden kuşku duymuyorum; ben yalnızca hoşuma gitmediğini söylüyorum.

Volıntsev:

- Sen onu gördün mü ki? diye sordu.

- Bu sabah Darya Mihaylovna'da gördüm. Onun evinde egemen despot odur, değil mi? Kadının, onunla da bozuşacağı zaman gelecektir; o, yalnızca Pandalevski'den hiçbir zaman ayrılamaz, ama şimdilik Rudin saltanat sürüyor. Onu gördüm, hiç görmez olur muyum! O oturuyor, hanımefendi de beni ona gösteriyor: Bakın, rica ederim, efendim, diyor, bizde ne tuhaf insanlar yetişiyor. Ben hara beygiri değilim!-Böyle sergilenmeye de alışık değilim. Başımı aldığım gibi çıktım.

- Onun evine ne diye gitmiştin?

- Toprağın sınırlarının belirlenmesi için., ama bu bahanesi; canı yalnızca beni görmek istemiş. Hanımefendi, bilirsiniz...

Aleksandra Pavlovna coşkuyla konuşmaya başlayarak:

- Anlaşılan onun üstünlüğü sizi incitiyor, dedi. işte, siz onu bundan dolayı bağışlamıyorsunuz. Ben onun aklından başka, bütün yüreğinin de pek iyi olduğundan eminim. O konuşurken, gözlerine bir baksanız...

Lejnev:

- "Yüksek ahlak"tan söz ediyor, diye söze başladı.

Aleksandra Pavlovna:

- Siz beni gücendireceksiniz, ağlayacağım. Darya Mihaylovna'ya gitmeyerek sizinle kaldığıma candan yazıklanıyorum. Siz buna layık değilsiniz, dedi ve acıklı bir sesle, yeter artık benimle alay etmeyin. Bana onun gençliğinden söz etseniz daha iyi edersiniz, diye ekledi.

- Rudin'in gençliğinden mi?

- Elbette, onu iyi tanıdığınızı ve çoktan beri ahbap olduğunuzu söylediniz ya!

Lejnev ayağa kalkarak, odada aşağı yukarı gezinmeye başladı.

- Evet, diye söze girdi; onu iyi tanırım. Onun gençliğini mi anlatmamı istiyorsunuz? Buyurun. O, T.'da, çiftlik sahibi bir ailenin çocuğu olarak doğmuştu. Çok geçmeden babası öldü. Anasının biricik oğlu olarak kaldı. Annesi iyi bir kadındı ve oğlunun gözünün içine bakıyordu; bulgurla karnını doyurur, elindeki paracıklarını da hep oğluna harcardı. O, öğrenimini, Moskova'da, önce bir amcanın yardımıyla, sonra da büyüyüp tüylenince, gözüne girdiği zengin bir prensin hesabına yapmayı sürdürdü... Bağışlayın, ben., onun ahbaplık ettiği demek istedim., sonra üniversiteye girdi. Ben onunla üniversitede tanıştım ve sıkı ahbap oldum. Onunla o zamanlar başımızdan geçenleri size sonra, başka bir zaman anlatırım; şimdi değil... Sonra, Avrupa'ya gitti.

Lejnev, odada aşağı yukarı geziniyor; Aleksandra Pavlovna onu gözleriyle izliyordu.

Sözünü sürdürerek:

- Rudin Avrupa'dan annesine pek seyrek mektup yazıyordu ve kendisini ancak bir kez, on gün için görmeye gitmişti.. Yaşlı kadın o yanında yokken, yabancıların elin-

de öldü; ama ölüm anına dek gözlerini onun resminden ayırmadı. T.'da oturduğum sırada, kadım görmeye giderdim, îyi ve çok konuksever bir kadındı. Bana hep vişne reçeli ikram ederdi. Kadın, oğlu Mityasını çılgınca severdi. Peçorin anlayışını bilenler, bizim, her zaman sevmeye az yetenekli olanları sevdiğimizi söyleyeceklerdir size; ama, bana öyle geliyor ki, bütün analar çocuklarım severler; özellikle yanlarında bulunmayanları. Sonra Rudin'le Avrupa'da karşılaştım. Kadının biri, orada bulunan bizim Rus kadınlarından biri ona askıntı olmuştu; kendi halinde bir kadıncağız, yaşını başını almış ve çirkince bir şeydi; çoğu kez kendi halinde olan kızlar gibi. Onunla oldukça uzun zaman ilgilendi ve sonunda kadını başından silkip attı., ama, hayır, yoo.. kadın onu başından attı. Ben de onunla arkadaşlığımı bozdum. İşte, hepsi bu kadar.

Lejnev sustu, eliyle alnını yokladı ve yorulmuş gibi koltuğa yığıldı.

Aleksandra Pavlovna:

- Biliyor musunuz Mihaylo Mihaylıç, diye söze başladı; görüyorum ki, siz kötü yürekli bir adamsınız; doğrusu, Pigasov'dan daha iyi değilsiniz. Anlattığınız her şeyin doğruluğundan ve buna hiçbir şey katmadığınızdan eminim; ama, anlattıklarınızı hiç de hoş bir açıdan göstermediniz! O yaşlı, zavallı kadını, onun bağlılığını, onun yalnız basma ölümünü, öteki hanımefendiyi... Bütün bunlara ne gerek var? Biliyor musunuz ki, en iyi bir insanın yaşamını bile hiçbir şey eklemeden, öyle anlatabilirsiniz ki, herkes dehşet içinde kalır. Bu bir çeşit karaçalma değil de, nedir yani?

Lejnev ayağa kalktı ve gene odada gezinmeye başladı.

Ve sonunda:

- Sizi hiç de dehşete düşürmek istemiyorum, Aleksandra Pavlovna, dedi. Ben karaçalan bir adam değilim. (Biraz düşündü, sonra...) Bununla birlikte, aslında bu söylediğinizde gerçek payı da var. Ben Rudin'e karaçalmıyordum; ama, kim bilir, belki de o zamandan beri değişmeyi başarmıştır. Belki de ona karşı haksızlık ediyorum, diye ekledi.

-İşte! görüyor musunuz.. Öyleyse, onunla yeniden ahbap olmaya, onu iyice tanımaya çalışacağınıza ve onun hakkındaki kesin yargınızı bana o zaman bildireceğinize söz verin.

- Başüstüne!... Ya sen, Sergey Pavliç, niye susuyorsun?

Volintsev titredi ve uykudan uyandırılmış gibi başını kaldırdı.

- Ne söyleyeyim? Onu tanımıyorum. Bununla birlikte, bugün başım da ağrıyor.

Aleksandra Pavlovna:

- Ne o, yüzün solgun görünüyor, dedi, hasta olmayasın?

Volintsev:

- Başım ağrıyor, diye yineledi ve dışarı çıktı.

Aleksandra Pavlovna ile Lejnev, önce onun arkasından baktılar, sonra da birbirlerine baktılar; ama hiçbiri ötekine bir şey söylemedi. Volintsev'in yüreğinde olup bitenler, ne Aleksandra Pavlovna, ne de Lejnev için gizdi.

VI

Aradan iki aydan çok zaman geçti. Bütün bu süre içinde Rudin, Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılmadı. Hanımefendi onsuz olamıyordu; kendisinden söz etmesi, düşüncelerini dinlemesi, onun için bir zorunluluk olmuştu. Bir gün parasız kaldığını bahane ederek gitmek istediyse de, hanımefendi ona beş yüz ruble verdi. Volıntsev'den de iki yüz ruble ödünç aldı. Pigasov, Darya Mihaylovna'yı görmeye eskisinden daha seyrek gelmeye başladı. Rudin'in varlığı onu eziyordu. Gerçi, bu ezilişi duyumsayan yalnızca Pigasov değildi. O:

- Bu bilgiç herifi sevmiyorum, diyordu. Konuşması bile doğal değil; "ben" diyor ve duygulanarak duraklıyor... "Ben," yani, ben... Tıpkı bir Rus öyküsünün kahramanı gibi. Hep de uzun uzun sözcükler kullanıyor. Sen aksırırsın, o da sana, neden öksürmeyip de aksırdığını uzun uzadıya açıklamaya kalkışır... Övecek olsa, bir üst rütbeye yükseltiyormuş gibi över. Kendi kendisine saldırmaya başlayınca, iler tutar yerini bırakmaz; sen de, artık insan yüzüne bakacak durumu kalmadı, diye düşünürsün. Ne gezer! Kendi kendisine sert bir içki sunmuş gibi, daha da keyifleniyor.

Pandelevski, Rudin'den korkuyor ve ona yaltaklanıyordu. Volmtsev'in Rudin'le ilişkisi bir tuhaftı. Rudin ona "şövalye" diyor, yüzüne karşı ve arkasından göklere çıkarıyordu; ama Volıntsev onu bir türlü sevemiyor ve Rudin onun yanında iyi yanlarını sayıp dökmeye başlayınca, elinde olmadan bir sabırsızlık ve sıkıntı duyuyordu. Acaba benimle alay mı ediyor? diye düşünüyor, yüreği de düşmanca atıyordu. Kendini yenmeye çalışıyor, bununla birlikte, Natalya'yı ondan kıskanıyordu. Gerçi Rudin'in de, tantanalı biçimde selamlamasına, "şövalye" diye seslenmesine ve ondan ödünç para bile almasına karşın, Volıntsev'e karşı iyi niyet beslediği kuşkuluydu. Bu iki adamın, birbirlerinin elini dostça sıkarken ve göz göze bakışırken neler duyulmadıklarını anlamak zordu...

Basistov, Rudin'e hayranlığını, onun her sözünü yutmayı sürdürüyordu. Rudin ise ona pek önem vermiyordu. Her nasılsa, bir gün sabahtan öğleye dek onunla kaldı, önemli dünya olaylarından ve sorunlarından söz etti; onda canlı bir hayranlık uyandırdı; sonra da ondan soğudu. Belli ki, onun temiz ve sadık insanlar araması, laftan başka bir şey değildi. Darya Mihaylovna'nın evine gidip gelmeye başlayan Lejnev ileyse Rudin, tartışmaya bile girişmiyor ve ondan çekiniyor gibiydi. Lejnev de ona karşı soğuk davranıyor; ama Alcksandra Pavlovna'ya onun hakkındaki son düşüncesini de söylemiyordu; bu da Alcksandra Pavlovna'yı şaşırtıyordu. Hanımefendi, Rudin'e sanki tapıyordu, ama Lejnev'e de güvenmiyor değildi. Darya Mihaylovna'nın evindekiler, Rudin'in kaprislerine boyun eğiyor ve en ufak istekleri bile yerine getiriliyordu. Gündelik çalışmaların sırası ona bağlıydı. *Hiçbirpartie de*

plaisir onsuz düzenlenemezdi. Bununla birlikte o, ani pikniklere pek hevesli olmadığından, bunlara, çocuk oyunlarına katılan büyükler gibi, kıyıdan köşeden, gülümseyerek ve hafifçe canı sıkılmış bir ilgiyle katılırdı. Buna karşılık, Darya Mihaylovna'mn çiftliğin yönetimiyle ilgili buyruklarına, çocukların eğitimlerine, çiftlik yönetimiyle ilgili konulara ve genel olarak her şeye burnunu sokardı; kadının söylediklerini dinler, ufak tefek şeylerden bile canı sıkılmaz, kimi değişiklikler ve yenilikler önerirdi. Darya Mihaylovna bundan yalnızca lafta hoşnut oluyordu, o kadar. Çiftliğin yönetimiyle ilgili konularda, Darya Mihaylovna, tek gözlü, uysal ve kurnaz bir hileci olan Ukraynalı kahyasının dediklerini dinlerdi yalnızca. Adam, "akıl başta değil, yaştadır," diyerek hiç sıkılmadan sırıtır ve tek gözünü kırpıştırıp dururdu.

Rudin, Darya Mihaylovna dışında, Natalya'dan başka hiç kimseyle öyle sık ve uzun uzadıya konuşmazdı. Ona gizlice kitaplar verir, tasarılarını açıklar, tasarladığı makale ve yapıtlarının ilk sayfalarını okurdu. Natalya çoğu kez hiçbir şey anlamazdı bunlardan. Gerçi, Rudin de onun anlayıp anlamamasına pek bakmıyordu ya; kızın kendisini dinlemesi yetiyordu ona. Natalya ile olan yakınlığı, Darya Mihaylovna'mn pek de hoşuna gitmiyordu. "Ama varsın köyde onunla çene çaladursun," diye düşünüyordu, "bir kız gibi onu eğlendirsin; bunun pek sakıncası yok., hem, kız da biraz akıllanmış olur. Petersburg'da bu durumu değiştiririm."

Darya Mihaylovna yanılıyordu. Natalya'nm Rudin'le çene çalmalarında küçük bir kız hali yoktu. O Rudin'in söylediklerine özlemle dikkat ediyor, bunların önemini anla-

maya çalışıyordu; kız kendi düşüncelerim, onun düşünme biçimine uyduruyordu; Rudin onun eğiticisi ve önderiydi. Şimdilik, kızın yalnızca kafası kaynıyordu... Ama genç bir kızın kafası uzun zaman yalnız başına kaynamaz. Natalya, bahçede, dişbudak ağacının ince ve hafif gölgesindeki sırada otururken, Rudin ona Goethe'nin Faust'unu ya da Hoffman'ı ya da Bettin'in Mektuplar'mı ya da Novalis'i okuyor; sürekli olarak okumayı kesip anlayamadığı her şeyi ona açıklayıp yorumlamaya başlayınca, Natalya ne tatlı anlar geçiriyordu! Natalya da Almanca'yı, hemen hemen bütün kızlarımız gibi kötü konuşuyor, ama iyi anlıyordu. Rudin ise, coşumcu Alman şiirine ve felsefesine dalmış, kendi hoşlandığı bu dünyalara onu da arkası sıra sürüklüyordu. Bütün bunlar kızın dikkatli bakışlarının önüne, anlamasa da, en iyi biçimde seriliyordu. Rudin'in elinde tuttuğu kitabın sayfalarından, olağanüstü betimlemeler, yeni parlak düşünceler, kızm ruhuna şırıl şırıl akan bir pınar gibi dökülüyor; kız, yüce duyguların soylu sevinciyle coşuyor; yüreğinde hayranlığın kutsal ışığı sessizce parıldıyor, alevleniyordu.

Bir seferinde, pencere yanında, gergefin arkasında oturmuş:

- Söyleyin bakalım, Dimitriy Nikolayiç, kışın Petersburg'a gideceksiniz, değil mi? diye konuşmaya başlamıştı.

Rudin, gözden geçirmekte olduğu kitabı dizlerine bırakarak:

- Para bulabilirsem gideceğim, dedi.

Uyuşuk uyuşuk konuşuyordu; nedenini anlayamadığı bir yorgunluk duyuyor ve sabahtan beri hiçbir iş yapmıyordu.

- Parayı neden bulamayasınız?

Rudin başını salladı:

- Size öyle geliyor!

Rudin, anlamlı bir biçimde yana baktı.

Natalya bir şey söylemek istedi, ama kendini tuttu.

Rudin, eliyle pencereden dışarısını göstererek:

- Bakın, diye söze başladı; şu elmayı görüyor musunuz? Kendi meyvelerinin çokluğundan ve ağırlığından iki büklüm olmuş. Dahinin doğru bir belirtisi...

Natalya:

- İki kat oluşunun nedeni, alttan dayanakları olmayışı, dedi.

- Sizi anlıyorum, Natalya Alekseyevna; ama bir insanın bunu, yani bir dayanağı bulması, pek de kolay değil.

- Bana öyle geliyor ki, başkalarının acıması., her neyse, yalnızlık...

Natalya biraz şaşırır gibi oldu ve yüzü kızardı:

- Peki, ya kışın köyde ne yapacaksınız? diye ivedilikle sordu.

- Ne mi yapacağım? O büyük makalemi bitireceğim; hani şu bildiğiniz, yaşamda ve sanatta trajik olanla ilgili makale; üç gün önce planını size anlatmıştım. Bitirince onu size göndereceğim.

- Bastıracak mısınız?

[7]- Hayır.

- Neden hayır? Bu sıkıntıya kimin için katlanacaksınız öyleyse?

- Sizin için...

[1] Natalya gözlerini aşağı indirdi:

- Ama, ben o makaleyi anlayamam ki, Dimitriy Nikolayiç!

Biraz daha uzakta duran Basistov, alçakgönüllü bir tavırla:

- Makalenin neyle ilgili olduğunu sorabilir miyim? dedi.

Rudin:

- Yaşamda ve sanatta trajik olanla., diye yineledi. İşte, Basistov da okur. Ama henüz asıl düşünce üzerinde durmadım. Aşkın trajik önemini, şimdiye dek, kendi kendime bile yeterince açıklayabilmiş değilim.

Rudin, aşktan sık sık ve seve seve söz ederdi. Matmazel Boncourt, önceleri daha aşk sözcüğünü duyar duymaz, borazan sesi işitmiş eski bir alay beygiri gibi ürkerek kulaklarını diker ve titrerdi, ama sonra alışmıştı; hatta kimi zaman dudak büküyor ve burnuna arada bir enfiye çekiyordu...

Natalya çekinerek:

- Bana kalırsa aşkta trajik olan, mutsuz bir aşk demektir, dedi.

Rudin:

- Hiç de değil, diye karşı çıktı, bu daha çok aşkın gülünç yönüdür. Bu konu, tümüyle başka biçimde ortaya konmalıdır; daha derinlemesine incelenmelidir... Aşk; bütün giz ondadır; nasıl gelir, nasıl gelişir, nasıl biter. Aşk, kimileyin birdenbire, gün gibi sevinçli gelir; kimileyin külün altındaki ateş gibi uzun zaman yanar ve her şey bittiği bir sırada ruha alev gibi girer; kimileyin yürekte yılan gibi sürünür; kimileyin birdenbire dışarı fırlar... Evet. evet; bu

önemli bir konudur. Sanki zamanımızda da kim seviyor, âşık olmaya kim cesaret edebiliyor ki?

Ve Rudin düşünceye daldı. Sonra birdenbire:

- Acaba, Sergey Pavliç çoktan beri niçin görünmüyor? diye sordu.

Natalya ürktü ve gergefe eğildi:

- Bilmem, diye fısıldadı.

Rudin ayağa kalkarken:

- Ne olgun ve soylu bir adam! dedi. Bugünkü Rus soylularının en yetkin örneklerinden biri!

Matmazel Boncourt, o Fransız gözleriyle, yan yan baktı.

Rudin odanın içinde şöyle bir dolaştı.

- Acaba dikkat ettiniz mi? diyerek, topuğu üzerinde sert bir dönüş yaptı; meşe sağlam bir ağaçtır; eski yaprakları, ancak yenileri sürmeye başlayınca dökülür, dedi.

Natalya ağır ağır:

- Evet, dikkat ettim, dedi.

- Aynı şey, güçlü bir yürekteki eski aşk için de geçerlidir. Aşk artık ölmüştür, ama yerinde durmayı sürdürür; ancak yeni bir aşk onu yerinden sökebilir.

Natalya yanıt vermedi; "Bu da ne demek?" diye düşündü.

Rudin durakladı, saçlarını silkti ve uzaklaştı.

Natalya da odasına gitti. Küçük yatacığında şaşkın şaşkın oturdu. Rudin'in son sözleri üzerinde derin derin düşündü ve birdenbire ellerini sıkıp acı acı ağlamaya başladı. Neye ağladığını Tanrı bilir.

Neden böyle ağladığını kendi de bilmiyordu. Yaşları-

nı siliyor, ama çoktan beri biriken bir kaynaktan akar gibi yenileri dökülüyordu.

Aynı gün Aleksandra Palovna'nın evinde de, hanımefendiyle Lejnev, Rudin'den söz ediyorlardı. Lejnev önce konuşmaktan çekiniyordu, ama kadın ondan işin aslını öğrenmeye karar vermişti.

Ona:

- Görüyorum ki, Dimitriy Nikolayiç sizin eskisi gibi hoşunuza gitmiyor. Şimdiye dek size özellikle hiçbir şey sormamıştım; siz onun hakkında artık bir yargıya varmışsınızdır; değişmiş olup olmadığını ve ondan neden hoşlanmadığınızı öğrenmek istiyorum.

Lejnev kendine özgü ağır konuşmasıyla:

- Sabredemediğinize göre, sevinerek... yalnız bakın, kızmaca yok..

- Haydi başlayın, başlayın...

- Bırakın da içimdekileri birer birer dökeyim.

- Lütfen, lütfen başlayın.

- E, diye Lejnev yavaşça divana uzanarak söze başladı, Rudin'den neden hoşlanmadığımı size anlatayım. Gerçi, akıllı bir adamdır...

- Hem de nasıl!

- Dikkati çekecek denli akıllı, ama aslında boş bir adamdır...

- Bunu söylemek kolay!

Lejnev:

- Ama aslında boştur, diye yineledi; bununla birlikte, bunun zararı yok. Biz hepimiz boş insanlarız. Onun ruh olarak bir acımasız ve tembel oluşuna ve pek bilgili olmayışına da bir şey demiyorum...

Aleksandra Pavlovna ellerini çırptı:

- Pek bilgili olmayışına ha! Rudin'in mi! diye şaşkınlıkla haykırdı.

Lejnev gene aynı sesle:

- Pek de bilgili değil, diye yineledi; başkasının hesabına yaşamasını, rol yapmasını ve benzeri işleri sever; bunlar haydi neyse., ama asıl kötüsü, buz gibi soğuk oluşudur.

- O mu, bu ateşli ruh mu soğuk? diye Aleksandra Pavlovna onun sözünü kesti.

- Evet, buz gibi soğuk, kendi de bunu biliyor; ama, ateşli görünmeye çalışıyor. Bunda kötü olan bir şey varsa., diye Lejnev gittikçe daha coşarak konuşuyordu, onun tehlikeli bir oyun oynadığıdır. Elbette, kendisi için değil; o kendi kâğıtlarına ne bir metelik, ne de kılını koyar; başkalanysa yüreğini koyuyor.

Aleksandra Pavlovna:

- Kimden ve neden söz ediyorsunuz, sizi anlamıyorum, dedi.

- Daha da kötüsü, onun dürüst olmayışıdır. Akıllı bir adam olsa, sözlerinin değerini bilmesi gerekir; oysa sözünü de parayla satın alıyormuş gibi söylüyor... iyi konuştuğu su götürmez bir gerçektir. Yalnızca onun konuşması Rus konuşması değildir. Ve son olarak, süslü konuşmak genç delikanlılarda hoş görülür, o yaşa gelmiş bir adamın kendi söylevlerinin gürültüsüyle avunması ve böbürlenmesi ayıptır!

- Bana kalırsa Mihaylo Mihayliç, dinleyici açısından, sizin de böbürlenip böbürlenmemeniz arasında bir fark yok...

- Bağışlayın ama Aleksandra Pavlovna, ikisi aynı şey

değil. Biri bana bir söz söyler, o söz içime işler; bir başkası aynı sözü ya da daha güzelini söyler, ama o bir kulağımdan girer, ötekinden çıkar. Bu neden böyledir?

Aleksandra Pavlovna onun sözünü kesti:

- Yani, siz aldırış etmeyebilirsiniz.

Lejnev:

- Evet, aldırış etmem, dedi, belki de kulaklarım oldukça hatırı sayılır türdendir. Demek istediğim şu ki, Rudin'in söyledikleri her/.aman kuru laf olarak kalmaktadır, hiçbir zaman uygulanmayacaktır; oysa bu arada, bu laflar genç bir yüreği şaşırtıp yıkabilir.

- Kimden., kimden söz ediyorsunuz, Mihaylo Mihayliç?

Lejnev durdu:

- Kimden söz ettiğimi mi öğrenmek istiyorsunuz? Natalya Alekseyevna'dan. Aleksandra Pavlovna bir an için şaşırdı, ama sonra birdenbire güldü:

- Rica ederim! diye söze başladı, kafanızda hep ne garip düşünceler var! Nâtalya henüz çocuk denecek yaşta; eh, bir şey olsa bile, düşünüyor musunuz ki, Darya Mihaylovna...

- Darya Mihaylovna, bencil kadının biridir ve yalnızca kendisi için yaşar; ayrıca, çocuklarını eğitmedeki becerisine kendi de öyle inanmıştır ki, onlar için telaşlanmak aklından bile geçmiyor. Hem, nasıl olur! Bir baş sallama, bir yüksekten bakış, sonra da her şey yoluna girer. Kendisi bir bilim ve sanat koruyucusu, akıl küpü ve Tanrı bilir daha ne sanan bu hanımefendi, aslında bir sosyete kocakarısından başka birşey değildir. Natalya ise çocuk değil; o, inanın bana, sizin ve benim düşündüğümüzden çok da-

ha derin düşünmektedir. Bu derece dürüst, tutkulu ve ateşli bir kızın, böyle bir oyuncu ve koketle karşılaştırılması gerekir miydi? Ama, bu da olağan işlerdendir.

- Koket ha! Ona mı koket diyorsunuz?

- Elbette ona... Peki, Aleksandra Pavlovna, siz söyleyin bakayım, onun Darya Mihaylovna'nın evindeki rolü nedir? Evde bir tanrı, bir ermiş olmak,-buyruklara, aile dedikodu ve tartışmalarına karışmak., bu, bir erkeğe yakışır mı hiç?

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'in yüzüne baktı:

- Sizi tanıyamıyorum, Mihaylo Mihayliç, dedi. Kızardınız, coştunuz. Doğrusu bu işte başka bir şey gizli olmalı...

- E, evet, öyle! Sen kadına kendi düşüncene göre bir işten söz edersin; o da seni başka türlü değil de, özellikle böyle konuşmaya yönlendirir; şöyle böyle bir neden uydurmayınca içi rahat etmez.

Aleksandra Pavlovna kızdı:

- Bravo, Mösyö Lejnev! Siz de kadınlara saldırmakta Pigasov'dan hiç geri kalmıyorsunuz; ama ne derseniz deyin, nasıl derin görüşlü olursanız olun, böyle kısa bir zamanda hepsini ve her şeyi anlamış olduğunuza inanmak bana pek kolay gelmiyor. Sanırım, yanılıyorsunuz. Size kalırsa, Rudin bir tür Tartuffe! (*)

- Sorun şu ki, Tartuffe bile değil. Tartuffe hiç olmazsa neyi elde etmeye çalıştığını biliyordu; oysa beriki, bütün aklına karşın...

(*) Fransız oyun yazan Moliere'in, ikiyüzlülüğü işleyen aynı adlı oyununun (1664) kahramanı.

- Peki, öyleyse nedir? Ağzınızdaki baklayı çıkarın bakalım.

Lejnev ayağa kalktı:

- Bakın, Aleksandra Pavlovna, diye söze başladı, haksız olan sizsiniz, ben değilim. Siz bana, Rudin hakkındaki kesin düşüncelerimden dolayı kızıyorsunuz; onun için böyle konuşmaya hakkım var! Belki de bu hak bana pahalıya mal oldu. Onu iyi tanırım; onunla uzun zaman bir arada yaşadım. Anımsıyor musunuz, size bir gün Moskova'daki yaşamımızı anlatmaya söz vermiştim. Sanırım bunun zamanı geldi; ama beni dinlemeye sabrınız yetecek mi?

- Anlatın, anlatın.

- E, izninizle.

Lejnev, odada ağır adımlarla dolaşmaya başladı; gezinirken duraklıyor ve başını önüne eğiyordu.

Söze başladı:

- Siz, benim küçük yaşta öksüz kaldığımı ve 17 yaşından sonra bir büyüğüm bulunmadığını belki bilir, belki bilmezsiniz. Moskova'da teyzemin evinde oturur ve canımın isteğini yapardım. Küçükken oldukça hoş, bencil bir çocuktum; yapmacıklardan, kendimi övmekten hoşlanırdım. Üniversiteye girince, bir öğrenci gibi davrandığım için, çok geçmeden adım bir olaya karıştı. Size bunu anlatacak değilim, değmez. Yalan söyledim, üstelik oldukça çirkin bir yalan... Yalanımı çıkardılar, yüzüme vurdular, rezil ettiler beni... Afalladım ve çocuk gibi ağladım. Bu, bir tanıdığın evinde, birçok arkadaşın yanında oluyordu. Hepsi bana kahkahayla gülmeye başladılar; bir üniversite öğrencisi dışında, hepsi; dikkat buyurun, inat edip de yalanımı açıklamadığım sürece bana en çok karşı çıkan oydu. Ba-

na acıdı mı, ne oldu, bilmiyorum; elimden tutup beni kendi odasına götürdü.

Aleksandra Pavlovna:

- O, Rudin miydi yoksa? diye sordu.

- Hayır, değildi., o, bir insandı., artık öldü., olağanüstü bir insandı. Adı Pokorski idi. Onu birkaç sözcükle anlatmaya gücüm yetmez; anlatsam da, başka hiç kimsenin adım ağzına almak insanın içinden gelmez. O yüksek, temiz ruhlu bir insandı, bir daha o derecede parlak bir zekâya raslamadım. Pokorski, odundan yapılmış eski bir evin çatı katında, basık ve küçük bir odada oturuyordu; çok yoksuldu, özel ders vererek geçiniyordu. Kimi zaman, konuğuna bir bardak çay sunamayacak durumda olurdu. Odasındaki biricik divanı da öyle eskiydi ki, bir kayığı andırıyordu. Bütün bu yoksulluğuna karşın, pek çok geleni gideni vardı; hepsi de onu severdi. O, yürekleri kendine çekiyordu. İnanmazsınız belki, ama onun küçük odasında oturmak, insana öyle tatlı geliyor, öyle neşe veriyordu ki... Rudin'le onun evinde tanıştım. O sırada Rudin, prensinden ayrılmıştı.

Aleksandra Pavlovna:

- Pokorski dediğiniz kişinin ne gibi bir özelliği vardı? diye sordu.

- Size nasıl söyleyeyim? Şiir ve gerçek., işte, herkesi ona çeken bunlardı. Açık ve geniş bir zekâsı vardı, ayrıca bir çocuk gibi sevimli ve alaycıydı. Onun şakası, kahkahası hâlâ kulaklarımda çınlıyor; aynı zamanda:

İyilik mihrabında parlayan
Bir gece kandiliydi o...

Arkadaş çevremizden yarı deli bir şair, onu böyle tanımlamıştı.

Aleksandra Pavlovna:

- Peki, konuşması nasıldı? diye bir daha sordu.

- Keyifli olduğu zamanlar iyi konuşurdu, ama öyle olağanüstü değil. Rudin o zaman da ondan yirmi kez daha güzel konuşuyordu.

Lejnev kollarını kavuşturdu ve durakladı:

- Pokorski ve Rudin birbirlerine benzemezlerdi. Rudin ondan çok daha parlak ve şakraktı, konuşması daha akıcı, daha coşkuluydu. Pokorski'den çok daha yetenekli gibi görünüyordu, ama onun yanında bir yoksul gibi kalırdı. Rudin, her düşünceyi pek iyi işler, ustalıkla tartışırdı; ama düşüncelerini kendi kafasından değil, başka yerlerden ve özellikle Pokorski'den alıyordu; görünüşte, Pokorski sessiz, yumuşak, dahası, zayıftı; kadınları çılgınca severdi, coşmaktan zevk alırdı ve onuruna dokunulmasına asla izin vermezdi. Rudin, ateşli, yiğit ve yaşam dolu bir adamdı. Onuruna dokunulmadıkça soğuktu; ve çekingen bile sanılabilirdi. Ama damarına basınca, küplere binerdi. Her bakımdan insanları elde etmeye çalışır, ama genel düşünceler adına yapardı bunu ve gerçekten, birçokları üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Doğrusu onu kimse sevmezdi, ancak onun egemenliğine katlanırlardı; ona bağlanan belki de bir ben vardım... Oysa, Pokorski'ye herkes kendiliğinden bağlıydı. Buna karşılık, Rudin, karşısına ilk çıkanla konuşup tartışmaktan hiçbir zaman vazgeçmezdi... Çok kitap okumuş değildi, ama gene de Pokorski'den ve hepimizden daha çok okumuştu; üstelik, derli toplu bir zekâsı, güçlü bir belleği vardı; gençliği etkileyen de budur! Gençliğe,

yargılar verin, yanlış bile olsa size sonuçlar çıkarsın! Çok vicdanlı bir adam bunu yapamaz. Gerçeği tam anlamıyla kendiniz de bilmediğiniz için, onu gençliğe veremeyeceğinizi kendilerine söylemeyi hele bir deneyin., gençlik, oturup da sizi dinlemez bile. Ama onu aldatmak da olanaksızdır. Hiç olmazsa gerçeği bildiğinize yarı yarıya sizin de inanmanız gerekir... İşte bundan dolayı Rudin bizim gibileri öylesine etkiliyordu. Görüyorsunuz ya, az önce size onun pek çok kitap okumuş olduğunu söylemiştim; ama o felsefe kitapları okuyordu, kafası da öyle biçimlenmişti ki, okuduğundan genel olan her şeyi süzüyor, işin aslına ve kökenine sarılıyor, buna her yandan doğru ve parlak düşün telleri geçiriyor, ruhsal bakış açıları açıyordu. Elimi vicdanıma koyup da söylemem gerekirse, o zamanki çevremizde hep yarım yamalak öğrenim görmüş çocuklar vardı. Felsefe, sanat, bilim ve yaşam., bütün bunlar bizim için yalnızca laftan, daha doğrusu çekici, güzel ama dağınık ve birbirinden ayrılmış birer kavramdan başka bir şey değildi. Biz, bu kavramların birbiriyle ilgisini, dünyanın genel yasasını anlayamıyor, duyumsamıyorduk; bununla birlikte, yarım yamalak ondan söz ediyor, onun hakkında bir yargıya varmak için kendimizi zorluyorduk... İlkin Rudin'i dinlerken, genel bağlantıyı yakaladığımızı ve perdenin sonunda açıldığını sanmıştık. Doğrusu, kendi kafasından bir şey eklemezdi, ama tuhaf değil mi, bildiğimiz her şeyde yetkin bir düzen yaratıyor, darmadağınık olan öğeler birleşiyor, bir araya toplanıyor, karşımızda bir yapı gibi yükseliyor, her şey aydınlanıyor, her yandan bir ruh esiyordu... Hiçbir şey anlamsız ve raslantısal kalmıyordu; her şeyde mantıklı bir zorunluluk ve güzellik görülüyor,

her şey açık ve aynı zamanda gizemli bir önem kazanıyordu; yaşamdaki her ayrı olay bir akort sesi veriyor, bizler, bir keşfin kutsal dehşeti altında bir yürek coşkusuyla, kendimizi sonsuz gerçeğin büyük bir şey için çağrılmış canlı varlıkları, araçları olarak duyumsuyorduk... Bütün bunlar size gülünç gelmiyor mu?

Aleksandra Pavlovna ağır ağır:

- Hiç de gelmiyor! dedi, neden öyle düşünüyorsunuz? Sizi tümüyle anlamıyorum; ama gülünç de gelmiyor bana.

Lejnev sözünü sürdürerek:

- Elbette, o zamandan beri epey akıllandık, dedi. Bütün bunlar şimdi bize çocukça gelebilir., ama, bir daha söylüyorum, o zaman biz Rudin'e çok şeyler borçluyduk. Kuşkusuz ki, Pokorski onunla karşılaştırılamayacak denli yüksekti. Pokorski hepimize ateş ve güç veriyordu; ama kimileyin kendisini bitkin duyumsar ve susardı. Sinirliydi ve pek sağlıklı bir adam değildi; ama kanatlarını bir açtı mı... Tanrım, nerelere uçmuyordu; göklerin derinliklerinde, ta mavi göklere havalanıyordu! Oysa Rudin'in, bu yakışıklı ve güçlü çocuğun birçok küçük yönü vardı; dedikodu bile yapıyordu; onda her şeye burnunu sokma, her şeyi belirleme ve açıklama tutkusu vardı. Onun tez canlı etkinliği hiç azalmıyordu... Siyasal bir varlık! Ondan, kendisini o zaman tanıdığım gibi söz ediyorum. Ama ne yazık ki, hiç değişmemiş. Bu yüzden, inançları da değişmemiş., otuz beş yaşında!.. Kendisi hakkında herkes bunu kolay kolay söyleyemez.

Aleksandra Pavlovna:

- Oturun, niye böyle sucu beygiri gibi ayakta dolaşıyorsunuz? dedi.

Lejnev:

- Bana böyle daha iyi geliyor, dedi. Ama Aleksandra Pavlovna, size şunu söylemeliyim ki, Pokorski'nin çevresine girer girmez, yeniden doğmuş gibi oldum: Uslanmıştım, her şeyi soruyor, derslerime çalışıyor, seviniyor, insanları sayıyordum; tek sözcükle, sanki bir tapınağa ayak basmıştım. Gerçekten, toplantılarımızın, anımsıyorum, Tanrı sizi inandırsın, çok güzel ve dokunaklı bir hali vardı. Düşünün; beş altı çocuk baş başa vermiş, ortada bir yağ mumu yanıyor, kötü bir çay, bayat ve çok kuru peksimetler yeniyor; bir de yüzlerimizin anlatımını görseydiniz, konuşmalarımızı bir işitseydiniz! Herkesin gözleri coşkulu, yanakları kızarmış, yüreklerimiz çarpıyor ve biz Tanrı'dan, insanlığın geleceğinden, şiirden söz ediyoruz... Kimi zaman boş şeyler konuşuyor, saçma düşünceler karşısında da hayranlık duyuyorduk; ama ne çıkar!.. Pokorski, ayaklarını altına almış, yanağını eline dayamış, oturuyor; gözleri pırıl pırıl. Rudin, odanın ortasında, ayakta, konuşuyor, pek etkileyici konuşuyor, sözlerine diyecek yok; şarıldayan denizin karşısında genç Demosten gibi, saçı dağılmış şair Subbotin, arada bir uykudaymış gibi, kesik kesik sesler salıveriyor; aramızda, sonsuz ve hiçbir şeyin bozmadığı suskunluğuyla derin bir düşünür olarak kabul edilen ve bir Alman papazının oğlu olan kırk yaşındaki Schiller, özel bir görkemle susuyor; toplantılarımızın Aristophanes'i olan neşeli Şçitov, sessizleşiyor ve yalnızca gülümsüyordu; acemilerden ikisi üçü, büyük bir zevkle dinliyorlar... Gece, hafif ve sessiz, kanatlanmış gibi uçuyor, işte, artık şafak da sökmek üzere, bizler, duygulu, neşeli, dürüst, aklı başın-

da (o zaman bizde şaraptan eser bile yoktu) ve ruhumuzda tatlı bir yorgunlukla evlerimize dağılıyoruz... insan o zaman, yıldızlara bile güvenle bakabiliyordu; sanki onlar yaklaşmış ve daha anlaşılır olmuşlardı... Ah! ne güzel o günler, onların boş yere geçtiğine inanmak istemiyorum. Aslına bakılırsa, boş yere geçmedi; sonradan yaşamın çamuruna batanlar için bile boş geçmiş sayılmaz... Eski arkadaşlarımızdan bu gibi kimselere kaç kez raslamıştım! İnsan büsbütün canavarlaşmış görünüyor, ama, Pokorski'nin adı söylenir söylenmez, pis ve karanlık bir odada unutulmuş bir parfüm şişesi açılmış gibi, ondaki bütün soyluluk kalıntıları devinime geçiyordu...

Lejnev sustu; solgun yüzü kızardı.

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'e şaşkınlıkla bakarak:

- Rudin'le ne zaman, niçin kavga ettiniz? diye sordu.

- Onunla kavga etmedim, ama Avrupa'da onun nasıl bir adam olduğunu anlayınca, kendimi çektim. Onunla daha Moskova'dayken de kavga edebilirdim. Daha o zaman bana kötü bir oyun oynamıştı.

- Ne yaptı?

- Ne mi yaptı? Bakın, ben., bunu size nasıl anlatayım? Bunu anlatmak pek yakışmaz bana., ama., ben çabuk âşık olan bir insandım.

- Siz mi?

- Ben. Tuhaf değil mi? Ama, doğrusu da buydu... Evet, o sırada çok sevimli bir kızcağızı seviyordum. Bana neden öyle bakıyorsunuz? Kişiliğim konusunda size çok daha şaşırtıcı bir şey de söyleyebilirim.

- Nedir, öğrenmeme izin verir misiniz?

- Bakın, sorun ne. O zamanlar ben Moskova'dayken, geceleri buluşmaya giderdim. Acaba kiminle, diye düşüneceksiniz. Bahçenin ta ucundaki ıhlamur ağacıyla. Ağacın ince, zarif gövdesine sarılır ve bütün doğayı kucaklamış gibi olurdum; yüreğimse, tatlı bir coşkuyla genişler, sanki bütün doğa, gerçekten içime akardı... İşte, böyle bir insandım ben! Size daha ne söyleyeyim? Belki de siz benim şiir yazmadığımı düşünüyorsunuz. Yazdım, hem de Manfred'e benzeş olarak koskoca bir dram yazdım. Dramdaki kişiler arasında göğsü kanlı bir hayalet de vardı; bu, onun kendi kanı değil, bütün insanlığın kanıydı. Evet efendim, evet, şaşırmayın... Ama durun, size aşkımdan söz ediyordum. Genç bir kızla tanışmıştım...

Aleksandra Pavlovna:

- Artık ıhlamurla buluşmaya gitmekten vazgeçmişsinizdir, dedi.

- Vazgeçtim. Bu kızcağız neşeli; açık anlatımlı bakışı ve çınlayan sesiyle, çok iyi ve çok güzel bir yaratıktı.

- Aleksandra Pavlovna, alaylı alaylı:

- Ne de güzel betimliyorsunuz, dedi.

Lejnev:

- Siz de çok ciddi bir eleştirmensiniz, dedi. Evet, bu kız yaşlı babasıyla oturuyordu... Ama, ayrıntılara girecek değilim. Size bu kızın pek iyi olduğunu da söyleyeceğim; öyle ki, siz ona yarım bardak çay koymasını söylersiniz, o, her zaman dörtte üçünü doldurur! ilk karşılaşmamızdan üç gün sonra, ben artık tutuşmuştum; yedinci günse dayanamayarak, Rudin'e her şeyi anlattım. Âşık olan genç bir adam çenesini tutamaz; ben de Rudin'e her şeyi açıkladım.

O zamanlar ben tümüyle onun etkisindeydim ve dobra dobra söyleyeyim, benim üzerimdeki etkisi birçok konuda olumluydu. İlkin beni yadırgamadı, adam etmeye çalıştı. Pokorski'yi ben coşkuyla seviyor ve onun ruhsal temizliği karşısında bir tür korku duyuyordum, Rudin'e daha yakındım. Benim bu aşkımı öğrenince, anlatılmaz bir coşku duydu. Beni kutladı, kucakladı ve öğüt vermeye, bu durumumun önemini uzun uzun açıklamaya başladı. Kulak kesildim... Onun, nasıl konuştuğunu bilirsiniz. Sözleri beni olağanüstü etkiledi. Kendime karşı olan saygım birdenbire yerine geldi, ciddi bir tavır takındım ve gülmekten vazgeçtim. Anımsıyorum, o zaman bile, göğsümde değerli bir sıvıyla dolu bir şişe varmış da onu dökmekten korkuyormuşum gibi, daha sakınarak yürümeye başlamıştım... Çok mutluydum, üstelik bana karşı açıktan açığa ilgi gösteriyorlardı. Rudin sevgilimle tanışmayı istedi; dahası, kızı onunla tanıştırmak için ben kendim üsteledim.

Aleksandra Pavlovna sözünü keserek:

- Anlıyorum, sorunun ne olduğunu anlıyorum, dedi. Rudin sevdiğiniz kızı elinizden almış, siz de onu hâlâ bağışlayamıyorsunuz... Bahse girerim ki yanılmıyorum!

- Bahsi yitirirsiniz o zaman Aleksandra Pavlovna, yanılıyorsunuz. Rudin sevgilimi almadı, böyle bir isteği hiç olmadı; aslına bakarsanız, benim mutluluğumu yıkan o oldu; ama serinkanlılıkla düşünülecek olursa, bunun için kendisine şimdi teşekkür etmeye hazırım. Ancak o zamanlar, az daha aklımı oynatıyordum. Rudin bana hiç de engel olmak istemiyordu, tam tersine! Ama bütün davranışları, kendisini de başkasını da iğneli bir kelebek gibi sözle iğ-

neleme konusundaki o uğursuz alışkanlığı yüzünden, her ikimizi de birbirimize kötülemeye kalkıştı; ilişkimiz, birbirimize karşı nasıl davranmamız gerektiği, duygularımız ve düşüncelerimiz konularında baskı yaparak bizi hesap vermeye zorluyor, bizi övüyor ve beğeniyordu; düşünün, bizimle mektuplaşmaya bile başladı!.. Ve bizi büsbütün şaşırttı! O zaman, benim o küçük hanımla evlenmemin pek olasılığı yoktu; artık kafamda o kadarcık bir sağduyu vardı, ama doğrusu, biz birkaç ayımızı Paul ve Virjini gibi pek güzel geçirebilirdik. Bu arada anlaşmazlıklar başladı, ortaya türlü türlü gerginlikler çıktı; kısacası, işler çorbaya döndü. Sonuçta Rudin, güzel bir günün sabahında, bir arkadaş gibi, olup bitenleri kızın yaşlı babasına bildirmeyi kutsal bir görev saymış; bildirmiş de.

Aleksandra Pavlovna:

- Yok canım! diye haykırdı.

- Evet, hem dikkat buyurun, işin tuhafı, benim onayımla bildirdi! Kafamın o zamanlar nasıl karıştığını hâlâ anımsıyorum; çevremdeki her şey basbayağı dönüyor ve karanlık odadaki gibi ters görünüyordu; beyaz olanı kara, kara olanı beyaz, yalan olanı gerçek, düşsel olanı da görev gibi görüyordum... Ah! Bunu anımsamaktan şimdi bile utanıyorum. Rudin ise yunuyordu! Niye yılsın! Kimi zaman bir göl üzerinde uçan kırlangıç gibi, her çeşit anlaşmazlıklar ve çıkmazlar arasında süzülürdü.

Aleksandra Pavlovna, başım safça yana eğerek kaşlarını kaldırdı:

- Demek ki, siz de kızla ayrılmış oldunuz? diye sordu.

- Ayrıldım., hem de iyi ayrılmadım, gücendirecek denli beceriksizce ve gürültülü biçimde... Ben de ağlıyordum, o da ve niçin ağladığımızı Tanrı bilir... Bir Gordium kördüğümü oluşmuştu ve kesilmesi gerekiyordu; ama bunu yapmak zordu! Bununla birlikte, dünyada her şey daha iyiye doğru gidip düzelir. Kız da daha iyi biriyle evlendi, şimdi de refah içinde.

Aleksandra Pavlovna:

- Ama, açıkça söyleyin; ne de olsa, siz Rudin'i şu anda bile bağışlamış değilsiniz, diye söze başladı.

Lejnev:

- Ne? diye sözünü kesti, Rudin'i Avrupa'ya gönderirken ben çocuk gibi ağlıyordum. Ama açıkça söyleyeyim ki, kuşku daha o zaman ruhuma girmişti; sonradan Avrupa'da ona raslayınca.. o zaman artık yaşımı başımı almıştım. Rudin bana olduğu gibi göründü.

- Onda özellikle neler keşfettiniz?

- Size bir saat önce sözünü ettiğim her şeyi. Ancak, onun için yargılarım ağırsa, onu tanımadığımdan değil... Natalya Alekseyevna'ya gelince, sözlerimi boşuna harcamak istemem; ama siz kardeşinizin durumuna dikkat edin.

- Kardeşimin mi! Neden?

- Ona bir baksanıza. Hiçbir şeyi anlamıyor musunuz?

Aleksandra Pavlovna gözlerini yere indirdi:

- Haklısınız, diye fısıldadı; gerçekten kardeşim., sanırım., bir süreden beri onu tanıyamıyordum... Ama sanıyor musunuz ki...

Lejnev fısıldayarak:

- Daha yavaş, sanırım buraya geliyor, dedi. Bana gü-

venin, Natalya da çocuk değil, ama ne yazık ki bir çocuk gibi deneyimsiz. Göreceksiniz, bu kız hepimizi şaşırtacak.

- Nasıl?

- Bakın nasıl... Biliyor musunuz ki, özellikle bu tür kızlar suda boğulurlar, zehir yutarlar ve benzeri şeyler yaparlar? Onun böyle sessiz oluşuna bakmayın; tutkuları güçlü, özyapısınıysa Tanrı bilir!

- Bu kadarına doğrusu aklım ermez, sanırım şairliğiniz tuttu. Sizin gibi soğuk yaradılışlı bir adama, sanırım ben de bir yanardağ gibi görünüyorumdur!

Lejnev gülerek:

- Oh, hayır, dedi... Iş özyapıya gelince, sizde Tanrı'ya şükür, özyapı diye bir şey yok.

- Bu ne küstahlık?

- Bu mu? Bu en büyük iltifattır, rica ederim...

Volıntsev odaya girdi; Lejnev'e vc kızkardeşine kuşkuyla baktı. Son zamanlarda zayıflamıştı. îkisi de onunla konuşmaya başladılar; ama onların şakalarına o yalnızca gülümsüyor ve Pigasov'un bir kez onun hakkında dediği gibi, hüzünlü bir tavşan gibi bakıyordu. Bununla birlikte, olasıdır ki, yaşamda bir kez bile onun gibi kötü bakan bir adam henüz doğmamıştır.

Volıntsev, Natalya'nın kendisinden uzaklaştığını duyumsuyor, sanki onunla birlikte ayağının altındaki toprak da kayıyordu.